

Azərbaycan milli mətbuatının 150 illik yubileyinin keçirilməsi haqqında

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı

XIX əsrin ikinci yarısında dünyanın neft və sənaye mərkəzlərindən birinə çevrilmiş və iqtisadi yüksəliş dövrünü yaşayan Azərbaycanın ictimai-siyasi və mədəni həyatında əsaslı dəyişikliklər baş vermiş, maarifçilik hərəkatı genişlənməyə başlamış, milli mətbuatın yaranması zərurəti meydana çıxmışdı. Məhz buna görə də 150 il əvvəl – 1875-ci il iyulun 22-də görkəmli ziyalı, təbiətşünas alim və maarifçi-publisist Həsən bəy Zərdəbinin Azərbaycan dilində nəşr etdirdiyi “Əkinçi” qəzeti milli mətbuatımızın ilk nümunəsi və ölkəmizin həyatında mühüm hadisə kimi tarixə düşmüşdür. Cəmi iki il fəaliyyət göstərən qəzet maarifçi ideyaların qarçısı olmuş, cəhəletə və xurafata qarşı kəskin məqalələr dərc etmiş, milli özünüdərkin, ictimai, siyasi və bədii fikrin inkişafına, mütərəqqi jurnalist nəslinin yetişməsinə önəmli töhfə vermişdir.

“Əkinçi”dən sonra onun ənənələrini davam etdirən çoxsaylı nəşrlər dövrün vətənpərvər ziyalıları, maarifçilərini eyni məslək ətrafında birləşdirərək, milli oyanış prosesinin aparıcı vasitələrindən biri kimi, ümummilli məqsədlərin gerçəkləşməsində mühüm rol oynamışlar.

Keçən yüzilliyin sonlarında xalqın tələbi ilə yenidən hakimiyyətə qayıdan Ümummilli Lider Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə həyata keçirilən islahatlar ölkəmizdə söz və məlumat azadlığının, fikir plüralizminin və di-

gər demokratik dəyərlərin bərqərar olması üçün etibarlı zəmin yaratdı. Heydər Əliyev medianın inkişafını prioritet vəzifələrdən biri hesab etmiş, onun fəaliyyətini tənzimləyən qanunvericilik bazasının formalaşdırılması, inkişafını engelleyen süni maneələrin aradan qaldırılması, maddi-texniki bazasının möhkəmləndirilməsi istiqamətində ardıcıl qərarlar qəbul etmiş, dövlət-media münasibətlərində mütərəqqi ənənələrin əsasını qoymuşdur.

Ötən dövr ərzində müstəqil siyasi kursun qətiyyətlə və ardıcıl həyata keçirilməsi nəticəsində ölkəmizin dinamik inkişafı təmin edilmiş, qarşıda duran strateji vəzifələr uğurla gerçəkləşdirilmişdir. Azərbaycan Vətən müharibəsində şanlı Zəfər qazanaraq və unikal antiterror əməliyyatı ilə hərbi tarixinə yeni səhifə yazaraq, ərazi bütövlüyünü və suverenliyini tam bərpa etmişdir. Müharibə dövründə mediamız əsl vətənpərvərlik, həmrəylik nümunəsi ortaya qoymuş, haqq səsimizin dünya ictimaiyyətinə çatdırılması, düşmənin və onun havadarlarının saxta məlumatlarının ifşası üçün xüsusi səy göstərmiş, Milli Ordumuzun, əsgər və zabitlərimizin rəşadeti, qəhrəmanlığı ilə bağlı zəngin salnamə yaratmışdır.

Vətən müharibəsində qələbəmizdən az sonra başlanan islahatlar, o cümlədən “Media haqqında” Qanunun qəbul edilməsi media fəaliyyətinin rəqəmsal dövrün çağırışla-

rına uyğunlaşdırılmasını və ölkəmizin informasiya mühitinin sağlamlaşdırılmasını hədəfləmişdir. Vergi azadlıqlarının tətbiqi, qəzet və jurnallar üçün əlavə dəyər vergisinin aradan qaldırılması, jurnalistlərə güzəştli ipoteka kreditindən yararlanmaq hüququnun verilməsi və digər tədbirlər informasiya resurslarının iqtisadi müstəqilliyinin gücləndirilməsi və jurnalistlərin sosial müdafiəsinin yaxşılaşdırılması istiqamətində görülən işlərin davamlılığını təmin etmişdir.

Bu gün mediamız Azərbaycanın tərəqqisinin və müasir cəmiyyət quruculuğu prosesinin fəal iştirakçısı olaraq, beynəlxalq əlaqələrini və global informasiya məkanında təsir imkanlarını genişləndirmiş, rəqəbat qabiliyyətini artırmışdır. Lakin dünya nizamının dəyişikliklərə məruz qaldığı, siyasi proseslərin intensivləşdiyi, habelə yeni fəaliyyət prinsiplərinin bərqərar olduğu müasir dövr Azərbaycan mediası qarşısında da yeni vəzifələr müəyyənləşdirir. Qabaqcıl texnologiyaların tətbiqi, sosial media platformalarında fəallığın artırılması, rəqəmsallaşma, süni intellekt, media savadlılığının yüksəldilməsi, dezinformasiya və saxta xəbərlərlə mübarizə, effektiv kommunikasiyanın həyata keçirilməsində yaxından iştirak və s. mediamızın inkişaf perspektivini və qarşıdan gələn dövrdə global informasiya məkanında yerini müəyyənləşdirəcək məsələlərdir. Eyni zamanda, media müasir tendensi-

yaları nəzərə almaqla Azərbaycanın dövlət maraqlarını həmişə uca tutmalı, ölkəmizin müasir beynəlxalq münasibətlər sistemində yeri və rolu, həyatımızda baş verən pozitiv dəyişikliklər ilə bağlı ictimaiyyətimizin məlumatlandırılması sahəsində daha fəal olmalıdır.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 32-ci bəndini rəhbər tutaraq, milli mətbuatın Azərbaycanın ictimai-siyasi və mədəni həyatındakı yerini, mədəniyyətin, maarifçiliyin inkişafında rolunu, müasir cəmiyyət quruculuğu və ölkəmizin beynəlxalq nüfuzunun daha da yüksəldilməsi sahəsində töhfələrini nəzərə alaraq **qərara alıram**:

1. Azərbaycan milli mətbuatının 150 illik yubileyi ölkəmizdə geniş qeyd olunsun.

2. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Administrasiyası Azərbaycan Respublikası Medianın İnkişafı Agentliyi və Azərbaycan Mətbuat Şurası ilə birlikdə yubiley tədbirlərinin keçirilməsini təmin etsin.

3. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti yubiley tədbirlərinin maliyyələşdirilməsi ilə bağlı məsələləri həll etsin.

İlham ƏLİYEV

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 25 aprel 2025-ci il

Zərifə Əliyeva işığında: Qadın və dövlətçilik

Aprelin 24-də AMEA-nın Rəyasət Heyəti və AMEA-nın Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunun YAP Təşkilatı, Qadınlar Şurası, "Türk dünyası əlyazmalarının tədqiqi" və "Türkdillli əlyazmalarının tədqiqi" şöbələrinin birgə təşkilatçılığı ilə görkəmli oftalmoloq-alim, akademik Zərifə xanım Əliyevanın anadan olmasının 102 illiyinə həsr edilmiş "Zərifə Əliyeva işığında: Qadın və dövlətçilik" mövzusunda dəyirmi masa keçirilib.

Tədbirdə AMEA-nın prezidenti akademik İsa Həbibbəyli, AMEA-nın Rəyasət Heyətinin üzvləri, eləcə də Milli Məclisin deputatı Ülviyyə Ağayeva, Yeni Azərbaycan Partiyasının Yasamal rayon təşkilatının sədri Bəxtiyar Nəbiyev, AMEA Rəyasət Heyətinin və Əlyazmalar İnstitutunun əməkdaşları, media nümayəndələri iştirak ediblər.

Tədbirdən öncə Əlyazmalar İnstitutu tərəfindən hazırlanmış və akademik Zərifə xanım Əliyevaya həsr olunmuş sərgiyə baxış keçirilib.

Tədbiri giriş nitqi ilə açan AMEA-nın prezidenti akademik İsa Həbibbəyli Azərbaycan elminin, səhiyyəsinin və ictimai-fikrinin inkişafında mühüm xidmətləri olan akademik Zərifə Əliyevanın anadan olmasının 102-ci ildönümünün Akademiyamızın elmi müəssisə və təşkilatlarında keçirilən silsilə tədbirlərdə qeyd olunduğunu və zəngin fəaliyyətinin yenidən cəmiyyətimizə və yeni nəsle təqdim edildiyini bildirib. Qeyd edib ki, bugünkü tədbir AMEA-nın Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunun təşəbbüsü ilə fərqli formatda keçirilir, akademik Zərifə Əliyevanın həyatını həsr etdiyi tibb elminə dair Əlyazmalar İnstitutunda saxlanılan XII-XVII əsrlərə aid əlyazmalar sərgilənir.

Akademik Zərifə Əliyevanın oftalmologiya sahəsindəki tarixi xidmətlərinin nəinki ölkəmizdə, bütün keçmiş Sovet İttifaqında və dünyada qəbul olunduğunu və yüksək qiymətləndirildiyini

deyən AMEA rəhbəri görkəmli alimin SSRİ-də oftalmologiya elminin yaradıcılarından biri, Azərbaycanda isə oftalmologiya elminin banisi kimi qəbul edildiyini söyləyib.

Akademik İsa Həbibbəyli bir neçə elmi istiqamətin və yeniliklərin görkəmli alimin adı ilə bağlı olduğunu, hər kəs tərəfindən xüsusi rəğbətlə qarşılanan praktik yeniliklər təbiiq etdiyi diqqətə çatdırıb.

"Azərbaycanda traxoma xəstəliyinin qarşısının alınması və müalicə üsullarının müəyyənəşdirilməsi akademik Zərifə Əliyevanın adı ilə bağlıdır. Bu məqsədlə akademik Zərifə Əliyevanın təşəbbüsü əsasında həkim briqadaları təşkil edilmiş, Bakıda və rayonlarda traxoma xəstəliyinə qarşı mübarizə aparılmışdır. Həmçinin Zərifə xanım

varğulayıb. AMEA rəhbəri görkəmli oftalmoloq-alim, akademik Zərifə Əliyevanın bu sahədə həyata keçirdiyi elmi fəaliyyətinə görə, SSRİ Tibb Elmlər Akademiyasının M.İ.Averbax adına mükafatına layiq görüldüyünü və Azərbaycan qadınının gücünü, zəkasını bütün dünyaya göstərdiyini söyləyib.

Akademik İsa Həbibbəyli görkəmli alimin xatirəsinin ölkəmizdə əbədiləşdirildiyini, Milli Oftalmologiya Mərkəzinin, Liseyin, bir sıra küçələrin onun adını daşdığını bildirib.

"Zərifə xanımın zərifliyi, insanlığı, şəxsiyyəti, həyatı və fəaliyyəti hər kəs üçün bir nümunədir və onun ideyaları, elmə qoyduğu ənənələr bu gün də yaşayır və Azərbaycan elminin inkişafına öz töhfəsini verir", - deyə AMEA prezidenti qeyd edib.

AMEA-nın Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunun direktoru akademik Teymur Kərimli çıxışında sırasıyla həkimlikdən akademik zirvəsinə ucalan Zərifə xanım Əliyevanın zəngin mənəviyyəyə sahib əsl ziyalı kimi mənalı ömrü yolu keçdiyini, əhatəli elmi fəaliyyəti ilə ölkəmizdə tibb sahəsinin inkişafına mühüm töhfələr verdiyini vurğulayıb, onun elmi araşdırmalarının, alim kimi qazandığı böyük uğurların Azərbaycanın tibb elmi tarixində xüsusi yer tutduğunu deyib. Bildirib ki, Zərifə Əliyeva haqqında söhbət düşəndə gözümüz önündə əsl Azərbaycan qadını, vəfali ömür-gün yoldaşı, fədakar ana obrazı canlanır.

Görkəmli alimin həyatı və fəaliyyəti barədə məlumat verən AMEA-nın vitse-prezidenti akademik İradə Hüseynova milli oftalmologiya elmi məktəbinin əsasını qoymuş, 1968-ci ildən görmə orqanının peşəkar patologiyaları ilə məqsədyönlü məşğul olmuş və bu istiqamətdə bir çox yeni elmi ideyaların müəllifi kimi bütün dünyada tanınmış Zərifə xanım Əliyevanın "Azərbaycanın bir sıra kimya müəssisələri işçilərinin görmə orqanının vəziyyəti" mövzusunda doktorluq dissertasiyasını 1976-cı ildə Moskvada, nüfuzlu elmi mərkəz kimi tanınan M.Helmholts adı-

na Elmi-Tədqiqat Göz Xəstəlikləri İnstitutunda müdafiə etdiyini, 1977-ci ildə SSRİ Nazirlər Kabineti yanında Ali Attestasiya Komissiyası tərəfindən ona tibb elmləri doktoru elmi dərəcəsi, 1979-cu ildə isə Göz xəstəlikləri kafedrası üzrə professor elmi adı verildiyini söyləyib.

Həmçinin bildirib ki, akademik Zərifə Əliyevanın çoxşaxəli tədqiqatlarının əsas istiqamətlərini traxoma xəstəliyinin klinikası, görmə orqanının fiziologiyası və peşə xəstəliklərinin təsiri nəticəsində baş verən göz patologiyalarının profilaktikası, diaqnostikası və müalicəsi, herpetik göz xəstəlikləri, görmə orqanının virusla zədələnməsi, ağır virus konyunktivitləri, gözün hidrodinamik sisteminin fizioloji-anatomik xarakteristikası, göz sulanmasının müasir cərrahi müalicəsi, şəkərli diabet zamanı göz xəstəlikləri, göz zədələnmələri, terapevtik oftalmologiya, iridodiyagnostika, göz vəremi, görmə orqanının onkoloji və qlaukoma problemləri və s. təşkil etmişdir. Bütün bu məsələlərin əhatə edildiyi "Terapevtik oftalmologiya", "Oftalmologiyanın aktual problemləri", "Herpetik göz xəstəliyi", "Kəskin virus konyunktivitləri", "Göz yaşı drenajının fiziologiyası", "İridodiyagnostika" və s. kimi monoqrafiyaları dünya oftalmologiya elminə mühüm töhfələrdir.

Tədbirdə həmçinin AMEA-nın akademik-katibi akademik Arif Həşimov, Milli Məclisin deputatı Ülviyyə Ağayeva, Yeni Azərbaycan Partiyasının Yasamal rayon təşkilatının sədri Bəxtiyar Nəbiyev və AMEA Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunun Türk dünyası əlyazmalarının tədqiqi şöbəsinin müdiri filologiya elmləri doktoru, dosent Aygül Hacıyeva çıxış edərək akademik Zərifə xanım Əliyevanın vəfali ömrü-gün yoldaşı, bir ana, həkim, alim və ictimai xadim olaraq Azərbaycan qadınının ləyaqətlə təmsil etdiyi, yüksək mədəniyyəti, alıcənablığı, zərifliyi, insanlığı və parlaq zəkası ilə hər kəsin sevgisini qazandığını söyləyiblər.

Böyük ana-alim-qadın

Aprelin 25-də AMEA-nın Rəyasət Heyətinin və Akademiyamızın Qadınlar Şurasının birgə təşkilatçılığı ilə görkəmli alim, ictimai-siyasi xadim, akademik Zərifə xanım Əliyevanın anadan olmasının 102 illiyinə və "Konstitusiyaya və Suvrenlik İli"nə həsr olunmuş "Böyük ana-alim-qadın" mövzusunda elmi konfrans keçirilib.

Akademiyamızın Mərkəzi Elmi Kitabxanasında keçirilən tədbiri giriş nitqi ilə AMEA-nın prezidenti akademik İsa Həbibbəyli açaraq görkəmli oftalmoloq alim Zərifə xanım Əliyevanın zəngin elmi irsindən və fəaliyyətinin müxtəlif dövrlərindən bəhs edib. O, oftalmologiya elminə böyük töhfələr vermiş Zərifə Əliyevanın anadan olmasının 102-ci ildönümü ilə əlaqədar Akademiyamızın elmi müəssisə və təşkilatlarında silsilə tədbirlərin təşkil olunduğunu bildirib.

Akademik İsa Həbibbəyli Prezident İlham Əliyevin 18 mart 2025-ci il tarixli "Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının 80 illiyinin qeyd edilməsi haqqında" Sərəncamını xatırladaraq, həmin qərarın icrasından irəli gələn vəzifələrin sırasında AMEA-da görkəmli alimlərin yubileylərinin qeyd edilməsi, yeni nəşrlərin hazırlanması kimi məsələlərin də yer aldığını diqqətə çatdırıb. Bu mənada bugünkü konfransın akademik Zərifə Əliyevanın xatirəsinə hörmət və ehtiramı ifadə etməklə yanaşı, həm də AMEA-nın 80 illiyi çərçivəsində keçirilən əhəmiyyətli tədbir kimi böyük önəm daşdığını bildirib.

AMEA rəhbəri qeyd edib ki, Zərifə xanım Əliyevanın çoxcəhətli elmi fəaliyyəti tək öz dövrü üçün deyil, bu gün üçün də mühüm əhəmiyyət kəsb edir və aktuallığını qoruyur. Görkəmli alimin peşə xəstəlikləri üzrə elmi məktəb yaratdığını söyləyən akademik İsa Həbibbəyli vurğulayıb ki, Zərifə xanım

Əliyeva zəngin irs qoyub, öz tədqiqatları, fundamental əsərləri ilə Azərbaycan tibb elmini əhəmiyyətli dərəcədə irəli aparıb. Oftalmoloq alimin şərəfli ömrü yolu bugünkü və gələcək nəsillər üçün örnekdir. O, sədaqətli həyat yoldaşı, qayğıkeş ana kimi xalqımızın qəlbində özünə əbədi yer tutub.

Sonra AMEA-nın vitse-prezidenti, Elm və Təhsil Nazirliyi Molekulyar Biologiya və Biotexnologiyalar İnstitutunun baş direktoru akademik İradə Hüseynova çıxış edərək zəngin mənəviyyətə sahib əsl ziyalı olan Zərifə xanım

Əliyevanın elmi araşdırmalarının, alim kimi qazandığı böyük uğurların Azərbaycanın tibb elmi tarixində xüsusi yer tutduğunu deyib.

Akademik İradə Hüseynova bildirib ki, Zərifə xanım Əliyeva elmi və ictimai fəaliyyətini ailə həyatı ilə mükəmməl şəkildə uyğunlaşdırmağı bacarıb. O, xalqımızın Ümummilli Lideri Heydər Əliyevlə ailə məsuliyyətini paylaşaraq Prezident İlham Əliyev kimi tarixi şəxsiyyət yetişdirib. Heydər Əliyev məktəbindən dərs alan, Zərifə Əliyevanın qayğısı ilə böyüyən dövlət başçımız, Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyev Azərbaycana möhtəşəm qələbələr qazandıraraq, ölkəmizi tərəqqi və Zəfər zirvəsinə yüksəldərək həm ata vəsiyyətini, həm də Vətənə sədaqət andını şəriflə və ləyaqətlə yerinə yetirib.

"Bir çox mükafatlara və fəxri adlara layiq görülmüş Zərifə xanım Əliyeva xalqın sonsuz sevgisini qazanmış, xatirələrdə silinməz izlər buraxmışdır", - deyə bildiren akademik İradə Hüseynova görkəmli alimin həmmüəllifi olduğu "Oftalmologiyanın aktual problemləri" adlı kitabın AMEA-nın 80 illiyi çərçivəsində "Elm" nəşriyyatında ingilis dilində nəşr olunduğunu diqqətə çatdırıb. Bildirib ki, aktual problemlərə həsr olunan kitabın ingilis dilində çap olunması oftalmoloq alimin şəxsiyyətinin və yaradıcılığının dünyada tanınması və təbliği baxımından mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Vurğulayıb ki, nəşrə AMEA-nın prezidenti akademik İsa Həbibbəyli geniş "Ön söz" yazıb.

Tədbirdə AMEA-nın vitse-prezidenti akademik Gövhər Başəliyeva, AMEA

Qadınlar Şurasının sədri fəlsəfə elmləri doktoru, professor Rəna Mirzəzadə çıxış edərək insanların gözlərinə nur bəxş etmiş akademik Zərifə Əliyevanın elmi fəaliyyəti, həyat yoldaşı və analıq missiyası ilə hər bir Azərbaycan qadınına nümunə olduğunu bildiriblər. Qeyd olunub ki, görkəmli alimin həyat yolu və fəaliyyəti bir insanın elm, vicdan, əxlaq və mərhəmətlə necə böyük zirvələr fəth edə biləcəyinin bariz nümunəsidir. Zərifə Əliyeva öz adı ilə tibb elminə, Azərbaycan ziyallılıq ənənəsinə və humanist dəyərlərə əbədi möhür vurmuşdur.

Daha sonra oftalmoloq alim Zərifə Əliyevanın həyat və fəaliyyətinə həsr olunan film nümayiş etdirilib.

Konfransda, həmçinin millət vəkili, filologiya elmləri doktoru dosent Elnarə Akimova "Zərifə Əliyeva - alimlik və in-

sanlıq statusu", Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İşlər İdarəsinin Prezident Kitabxanasının direktoru professor Afət Abbasova "Gözlərə nur bəxş edən insan", Milli Oftalmologiya Mərkəzinin direktor müavini tibb elmləri doktoru, dosent Hicran Namazova "Zərifə Əliyevanın elmi irsi bu gün də aktualdır", YAP Veteranlar Şurasının üzvü, AMEA Qadınlar Şurasının İdarə heyətinin üzvü Zərifə Quliyeva "Zərifə xanım xatirələrində", Fəlsəfə və Sosiologiya İnstitutunun elmi işçisi Vüsalə Gülməliyeva "Zərifə xanımın həyatı

gənc nəsəl üçün örnekdir" mövzusunda məruzələrlə çıxış ediblər.

Məruzələrdə qeyd olunub ki, akademik Zərifə xanım Əliyeva oftalmologiyanın aktual mövzularına həsr edilmiş çoxprofilli tədqiqatlar aparıb, fədakar həkim kimi bir sıra göz xəstəliklərinin müalicəsinə, o cümlədən Azərbaycanda traxomaların kökünün kəsilməsinə böyük əmək sərf edib, xəstəliyin müxtəlif mərhələlərinin öyrənilməsi və müalicə metodlarının axtarılması yollarını dərinlən araşdırıb. Zərifə xanım Əliyeva böyük siyasiçinin xanımı olmaqla yanaşı, ictimai məsuliyyət daşıyan vətəndaş, xeyirxah insan və fədakar ziyalı olub.

Sonda akademik Zərifə Əliyevanın həmmüəllifi olduğu "Oftalmologiyanın aktual problemləri" adlı kitabının ingilis dilində nəşrinin təqdimatı olub.

Bakıda ICESCO-nun regional ofisinin rəsmi açılış mərasimi olub

Heydər Əliyev Fondunun vitse-prezidenti Leyla Əliyeva və Bakı Media Mərkəzinin rəhbəri Arzu Əliyeva tədbirdə iştirak ediblər

Aprelin 29-da Bakıda "İçəri-şəhər" Dövlət Tarix-Memariq Qoruğu ərazisində ICESCO-nun Azərbaycanda yeni istifadəyə verilmiş regional ofisinin rəsmi açılış mərasimi keçirilib.

Tədbirdə Heydər Əliyev Fondunun vitse-prezidenti Leyla Əliyeva və Bakı Media Mərkəzinin rəhbəri Arzu Əliyeva iştirak ediblər.

Həmçinin tədbirdə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin köməkçisi Anar Ələkbərov, Azərbaycanın mədəniyyət naziri Adil Kərimli, ICESCO-nun Baş direktoru Salim bin Məhəmməd əl-Maliki, elm və təhsil naziri Emin Əmrullayev, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının (AMEA) prezidenti İsa Həbibbəyli, Özbəkistan, Tacikistan, Qazaxıstan və Qırğızıstanın Azərbaycandakı səfirləri, Türk Mədəniyyəti və İrsi Fondunun prezidenti Aktotı Raimkulova və Azərbaycanda akkreditə olunmuş digər ölkələrin səfirləri, Azərbaycanın ictimai-siyasi xadimləri iştirak ediblər.

ICESCO-nun Bakı ofisinin rəhbəri Abdulhakeem Alsenan bu tarixi əhəmiyyətli tədbirdə iştirak edən hər kəsə təşəkkürünü bildirib.

Sonra tədbirdə çıxış edən ICESCO-nun Baş direktoru Salim bin Məhəmməd əl-Maliki deyib: "Bu gün biz burada, ICESCO-nun yeni

regional ofisinin açılışını qeyd edirik, uzun müddətdir arzuladığımız bir xəyalə nəfəs veririk. Bu, əlaqələr qurmaq, əməkdaşlıq etmək arzusu və müdriklik, bilik və ortaqlıq məqsədlə qurulmuş gələcəklə bağlı bir xəyaldır. Burada - əsrlər boyu sivilizasiyaların qovuşduğu yer və sülhün beşiyi olan Bakının mərkəzində təhsil, elm, mədəniyyət və kommunikasiyanın, müasirliyin və adət-ənənənin harmoniya içində qovuşduğu bir mərkəz olacaq regional ofisin açılışında iştirak edirik".

Bu regional ofisin Azərbaycana və Mərkəzi Asianın ICESCO-nun üzvü olan dövlətlərinə xidmət göstərəcəyini, regionun digər ölkələrinə də öz töhfəsini verməklə yanaşı, əmək-

daşlıq və mükəmməllik ruhunu təşviq edəcəyini vurğulayan Salim bin Məhəmməd əl-Maliki deyib: "Əziz dostlar, bu nailiyyət heç də təsadüfən əldə edilməyib. Bu, həqiqi liderliyin, aydın baxışın və daha yaxşı gələcəyə olan davamlı sadiqliyin bəhrəsidir. Parlaq müdrikliyi və biliyin qüdrətinə olan dərin inamı hamımız üçün bir işıq kimi sağan lider, Zati-aliləri Prezident İlham Əliyevə səmimi minnətdarlığımızı bildiririk. Onun davamlı dəstəyi bu baxışı reallaşdırıb. Həmçinin Zati-aliləri, ICESCO-nun xoşməramlı səfiri, təhsilə, mədəniyyətə və insanlığa olan sevgisi ilə bu layihənin reallaşmasına təkan verən Birinci vitse-prezident Mehriban Əliyevaya da minnətdarlığımızı bildiririk.

Bu gün fəxri qonaq qismində tədbirə qoşulan Zati-aliləri Leyla xanıma və Arzu xanıma bizi hörmətlə qarşıladıqlarına və ICESCO ilə Heydər Əliyev Fondu arasında əməkdaşlığın həqiqi çempionu olduqlarına görə xüsusi olaraq səmimi minnətdarlığımızı bildiririk".

Bu ofisin xüsusi bir ofis olacağı - nı vurğulayan Salim bin Məhəmməd əl-Maliki qeyd edib: "Bu ofis fərqli şəkildə fəaliyyət göstərəcək. Fərqli ideyalara sahib olacaq. O, məqsədlərinə fərqli şəkildə çatacaq. O, öz dövlətlərimizlə möhkəm əməkdaşlıq ruhu ilə döyünən, təhsil, mədəniyyət, elm, kommunikasiya sahələrində yeni tərəfdaşlığın ritmlərini əks etdirən canlı bir ürək olacaq.

ICESCO-nun strateji məqsəd və vəzifələrini inkişaf etdirməklə yanaşı, Bakı ofisi ətraf mühitimizi müdrikliklə və təcili olaraq qorumaq, bəşəriyyətə xidmət etmək üçün sünü intellekti daha da inkişaf etdirmək, diqqəti sabahın memarları olan gənclərimizə yönəltmək və dəyərli irsimizin, kimliyimizin ruhunun qorunub saxlanması kimi məqsədlərə xidmət edəcək. Bu ofisdə ilhamverici layihələr və yeni ideyalar yaradılacaq. Burada ölkələr və nəsillər arasında əlaqələri möhkəmləndirən bağlar yaranacaq.

Biz ICESCO olaraq bu mərkəzi xəyallarla, müdrikliklə və biliklə qurmağı seçirik. Bu yeni regional ofis xəyalpərəstləri, o cümlədən bunun reallaşmasını mümkün edən liderləri ləyaqətə, biliyə, mədəniyyətə, sülhə və xüsusilə də gələcəyin formalaşmasında birgə işləməyə çağırır, onlara bələdçilik edən, yollarını işıqlandıran bir mayak olacaq. Sizi bir daha əmin edirəm ki, bu ofis kökü müdriklik, budaqları sülh, meyvələri gələcək nəsillərə ümid mirası olan qüdrətli bir ağacın toxumu olacaq".

Daha sonra tədbirdə ICESCO-nun yaranma tarixi, Azərbaycanla qurulan ikitərəfli əlaqələr barədə videoçarx nümayiş olunub.

Sonda Leyla Əliyeva ofisin xatirə kitabına ürək sözlərini yazıb.

Görkəmli türkoloq alim Cavad Heyətin 100 illik yubileyinə həsr edilmiş elmi konfrans

Aprelin 25-də AMEA-nın Fəlsəfə və Sosiologiya İnstitutunda görkəmli cərrah, türkoloq, "Varlıq" jurnalının təsisçisi Cavad Heyətin anadan olmasının 100 illiyinə həsr olunmuş "Milli varlığa və mədəniyyətə həsr edilən ömür - Cavad Heyət fenomeni" mövzusunda respublika elmi konfransı keçirilib.

Konfransı giriş sözü ilə AMEA-nın prezidenti akademik İsa Həbibbəyli açaraq görkəmli türkoloq alim Cavad Heyətin həyat və yaradıcılığı haqqında ətraflı məlumat verib. Bildirib ki, 1925-ci ildə Təbriz şəhərində anadan olan Cavad Heyət Tehran və İstanbul universitetlərinin tibb fakültəsində təhsil alıb, Paris Universitetində cərrahlik ixtisasına yiyələnib, ürək üzərində apardığı uğurlu əməliyyatlar ona dünya şöhrəti qazandırır. Akademik İsa Həbibbəyli qeyd edib ki, 1970-ci ildən nəşr etdirdiyi "Varlıq" dərgisi Cavad Heyətə humanitar sahənin görkəmli mütəxəssisi, Azərbaycan xalqının XX əsrdə yetişdirdiyi ən böyük şəxslərdən biri kimi nüfuz qazandırır, bu jurnal İranda və bütün dünyada yaşayan Azərbaycan türklərinin milli mənəvi varlığını isbat edən, qoruyan, yaşadan, zənginləşdirən bir nəşr kimi

fəaliyyət göstərüb. Cavad Heyətin türkologiya, tibb elmi və digər sahələrdə yüksək səviyyədə əvəzədlənməz xidmətləri olduğunu söyləyib.

"Cavad Heyətin zəngin və çoxşaxəli səmərəli fəaliyyətində Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi, türk xalqlarının keçmiş, milli folklor və eləcə də islamşünaslığa dair tədqiqatlar mühüm yer tutur. Həmçinin Azərbaycan dilinin inkişaf mərhələləri, şifahi xalq ədəbiyyatı, ədəbiyyatşünaslıq, ədəbi tənqid, publisistika və fəlsəfə tarixinin ən müxtəlif məsələlərinə dair tədqiqatlar aparıb. Onun irsi bu gün də yaşayır", - deyərək AMEA prezidenti bildirib.

Sonra AMEA-nın Fəlsəfə və Sosiologiya İnstitutunun direktoru fəlsəfə elmləri doktoru professor İlham Məmmədov çıxış edərək Cavad Heyətin öz məqalələrində milli kimlik, türk tarixinin fəlsəfəsi, digər xalqların etnogenezinə dair müqayisəli təhlillər apardığını vurğulayıb, "Varlıq" jurnalının da fəlsəfədən gələn bir məqam olduğunu qeyd edib.

Konfransda Fəlsəfə və Sosiologiya İnstitutunun elmi işlər üzrə direktor müavini tarix elmləri doktoru Eynulla Mədətli "Cavad Heyət və "Varlıq" dərgisi milli varlıq uğrunda mübarizədə" mövzusunda məruzə edib. Alim çıxışında Cavad Heyətin fədakar zəhməti sayəsində dəyərli məsləhətlərinin, geniş ziyalı-tədqiqatçı təbəqəsinin, həmçinin Azərbaycan Respublikasındakı və dünyadakı azərbaycanlı tədqiqatçıların elmi əməkdaşlığı nəticəsində "Varlıq" dərgisinin xalqımızın, eləcə də bütün digər türk xalqlarının milli-mədəni kimliyinin dərk edilməsində, Azərbaycançılıq və türkçülük ideyalarının üzvi vəhdətdə mənimsənilməsi və inkişaf etdirilməsində, ədəbiyyatımızın, tariximizin, həmçinin ictimai-siyasi həyatımızın tarixi-mədəni ənənələri və keyfiyyətləri ilə zənginləşməsinə misilsiz rol oynadığını deyib.

Konfransda, həmçinin tarix üzrə fəlsəfə doktoru Səməd Bayramzadə "Vətən və millət sevdası ilə keçən ömür", filologiya elmləri doktoru, Pərvanə Məmmədli "Varlıq" dərgisində Azərbaycan dili və mədəniyyəti məsələləri", f.ü.f.d., dosent Nəzakət İsmaylova "Cavad Heyətin sahibi və redaktoru olduğu "Varlıq" dərgisinin tədqiqinə dair", t.ü.f.d., dosent Əli Fərhadov "Cavad Heyətin əsərlərində dini maarifçilik məsələləri", elmi işçi Yasəmən Mahmudova (Qaraqoyunlu) "Cavad Heyət və türkçülük", Məhəmməd Rza Heyət "Professor Cavad Heyətin elmi araşdırmalarının əsas qayəsi və "Varlıq" dərgisinin missiyası", tarix elmləri doktoru Tahirə Həsənzadə "Doktor Cavad Heyətlə bağlı xatirələr" və fəlsəfə üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Faiq Ələkbərlili "Cavad Heyətin dünyagörüşündə türkçülük, azərbaycançılıq və irançılıq məsələsi" mövzusunda məruzə ediblər.

Həmçinin Azərbaycan Respublikasının İran İslam Respublikasındakı keçmiş fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri Cavanşir Axundovun, fəlsəfə elmləri doktoru Füzuli Qurbanovun, f.ü.f.d., dosent Şölet Zeynalovun, tarix üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Mübariz Ağalarlının və biologiya üzrə fəlsəfə doktoru Sadiq Qarayevin çıxışları dinlənilib. Sonda alimin həyat və yaradıcılığına həsr olunmuş videoçarx nümayiş olunub.

Tanınmış rəssam Məmməd Şirzad rəsm əsərlərini AMEA-ya bağışlayıb

Azərbaycanın tanınmış rəssam-boyakarı, silsilə tabloların müəllifi, Türkiyənin Afyon Kocatepe Universitetinin Gözəl sənətlər fakültəsinin professoru Məmməd Şirzad Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının 80 illik yubileyi münasibətilə bir sıra əsərlərini AMEA-ya bağışlayıb.

Professor Məmməd Şirzad bununla bağlı AMEA-nın prezidenti akademik İsa Həbibbəyliyə müraciət ünvanlayıb. Müraciətdə "Hazırda Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi altında həyata keçirilən genişmiqyaslı quruculuq işləri elm sahəsi ilə yanaşı, təsviri sənət sahəsində də böyük uğurların əldə olunmasına zəmin yaratmışdır. Azərbaycanda gedən bu əhəmiyyətli quruculuq prosesləri, eyni zamanda, elm və mədəniyyət sahələrinin inkişafına dövlətin yüksək diqqət və qayğısı müşayiət olunur. Hazırkı şəraitdə Sizin rəhbərliyinizlə AMEA-da həyata keçirilən islahatlar, elmin, mədəniyyətin tədqiqi və təbliğinə göstərdiyiniz diqqət və həssaslığı görmək və dəyərləndirmək hər bir azərbaycanlı ziyalının mənəvi borcudur", - deyərək qeyd olunub.

Azərbaycan incəsənətini, mədəniyyətini dünyada layiqincə təmsil edən professor Məmməd Şirzadın AMEA-ya bağışladığı əsərlər sırasında iri həcmli "Bizim torpaq" pannosu, "Üzümcü qızlar" tablosu, bir sıra portret rəsmləri və Gürcüstan mövzusunda çəkdiyi rəsm əsərləri kimi rəsmlər vardır.

Bu münasibətlə AMEA-nın prezidenti akademik İsa Həbibbəyli professor Məmməd Şirzadla görüşüb, rəssama müəllifi olduğu əsərlərini Akademiyaya bağışlamasına görə minnətdarlığını bildirib.

Rəssam Məmməd Şirzad da öz növbəsində Akademiyaya əməkdaşlarının rəsm əsərləri ilə tanış olduğunu bildirib, onlar üçün AMEA-da sərgilərin təşkil edilməsini yüksək qiymətləndirib.

Azərbaycan təsviri incəsənətinin təbliği və inkişafında xidmətlərinə görə, professor Məmməd Şirzad AMEA-nın "Təşəkkürnamə"si ilə təltif edilib.

Akademik İsa Həbibbəyli qonağa AMEA-nın "Təşəkkürnamə"sini təqdim edib.

Sonda xatirə şəkilləri çəkdirilib.

Akademik Fəraməz Maqsudov - 95

Görkəmli alim, elm təşkilatçısı

Görkəmli riyaziyyatçı alim, Əməkdar elm xadimi, akademik Fəraməz Maqsudovun 95 illik yubileyinə həsr olunmuş tədbir keçirilib.

ETN İnformasiya Texnologiyaları İnstitutunda keçirilən tədbiri AMEA-nın prezidenti akademik İsa Həbibbəyli giriş sözü ilə açaraq ölkə Prezidenti cənab İlham Əliyev tərəfindən imzalanmış "Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının 80 illiyinin qeyd edilməsi haqqında" 18 mart 2025-ci il tarixli Sərəncamın icrası ilə əlaqədar Tədbirlər Planının hazırlandığını diqqətə çatdırıb. 1997-2000-ci illərdə AMEA-nın prezidenti kimi fəaliyyət göstərmiş akademik Fəraməz Maqsudovun 95 illik yubileyinə həsr olunmuş tədbirin keçirilməsinin AMEA-nın 80 illik tarixinə nəzər salınması baxımından da əhəmiyyətini vurğulayıb.

Akademik İsa Həbibbəyli görkəmli alim Fəraməz Maqsudovun ömrünün 50 ilə yaxın bir dövrünün AMEA ilə bağlı olduğunu qeyd edərək, onun ölkəmizdə riyaziyyat elminin inkişafında göstərdiyi xidmətin, riyaziyyat və mexanikanın bir sıra sahələrində əldə etdiyi fundamental elmi nəticələrin ona təkcə ölkəmizdə deyil, beynəlxalq aləmdə də nüfuz qazandırdığını diqqətə çatdırıb.

Şərəfli və məsuliyyətli bir həyat yolu keçmiş akademik Fəraməz Maqsudovun 1974-cü ildən Azərbaycan EA Riyaziyyat və Mexanika İnstitutuna rəhbərlik edərək institutun qazandığı uğurlara mühüm töhfələr verdiyini deyən AMEA rəhbəri akademik Fəraməz Maqsudovun Akademiyanın prezidenti kimi fəaliyyət göstərdiyi illərdə Elmlər Akademiyasında yüksəkixisaslı elmi kadrların hazırlanmasında, beynəlxalq əlaqələrin genişləndirilməsində mühüm xidmətləri olduğunu vurğulayıb.

O, Azərbaycan xalqının Ümummilli Lideri Heydər Əliyevin yenidən hakimiyyətə gəlməsi və bununla da müstəqil dövlətçiliyimizin qorunub saxlanması uğrunda aparılan mübarizədə akademik Fəraməz Maqsudovun əhəmiyyətli rolundan danışmış və görkəmli alimin Ulu Öndərin sadıq silahdaşı kimi onun siyasətini hər zaman dəstəklədiyini diqqətə çatdırıb.

Görkəmli alimin riyaziyyatçı olmasına baxmayaraq, ədəbiyyat sahəsinə, şeirə, sənətə də böyük həvəs göstərdiyini, Azərbaycan klassiklərinin əsərlərinə dərin bələd olduğunu bildiren AMEA rəhbəri akademik Fəraməz Maqsudovun 95 illik yubileyinə həsr olunmuş tədbirin keçirilməsini onun şəxsiyyətinə göstərilən dərin hörmət və ehtiramın göstəricisi kimi qiymətləndirib.

Akademik İsa Həbibbəyli çıxışının sonunda AMEA-nın 80 illik yubileyi ərəfəsində sələflərin əməyinə yüksək qiymət verməyin və onların irsini yeni nəsillərə çatdırmağın hər bir alimin müqəddəs borcu olduğunu vurğulayıb.

Sonra tədbirdə ETN Riyaziyyat və Mexanika İnstitutunun baş direktoru AMEA-nın müxbir üzvü Misir Mərdanov çıxış edərək funksional analiz və diferensial tənliklər sahəsində tanınmış alim, akademik Fəraməz Maqsudovun zəngin elmi və pedaqoji fəaliyyətindən bəhs edib. Professor Misir Mərdanov bildirib ki, hələ tələbə iken elmi-tədqiqat işlərinə böyük maraq göstərən Fəraməz müəllim bütün mənalı həyatını elmə həsr etmiş, aspirantdan institut direktoru və AMEA-nın prezidenti vəzifəsinə qədər yüksələrək, şərəfli həyat yolu keçmişdir: "25 ildən çox bir müddətdə Riyaziyyat və Mexanika İnstitutunun rəhbəri kimi fəaliyyət göstərmiş bu böyük insan elmə gənc, istedadlı tədqiqatçıların gəlməsi üçün şərait yaratmış, ölkədə və keçmiş SSRİ məkanında onların elmi tədqiqat işləri aparmasını daim diqqət mərkəzində saxlamışdır".

Professor Misir Mərdanov akademik Fəraməz Maqsudovun müstəqilliyimizin ilk illərində Azərbaycanın ictimai-siyasi həyatında, Ulu Öndər Hey-

dər Əliyevin rəhbərliyi ilə Yeni Azərbaycan Partiyasının yaranmasında fəal iştirak etdiyini, 1995-ci ildə Milli Məclisin üzvü seçildiyini qeyd edib.

Sonra ETN İnformasiya Texnologiyaları İnstitutunun baş direktoru, AMEA-nın vitse-prezidenti akademik Rəşim Əliquliyev çıxış edərək AMEA-nın 80 illik yubileyi ərəfəsində akademik Fəraməz Maqsudovun anadan olmasının 95-ci ildönümünə həsr olunan tədbirin keçirilməsinin böyük

əhəmiyyətə malik olduğunu vurğulayıb, alimin Azərbaycan riyaziyyat elminin inkişafında müstəsna xidmətləri olduğunu bildirib.

O, akademik Fəraməz Maqsudovun alimliliyi ilə yanaşı, alicənablığı, sadəliyi, xeyirxahlığı və digər yüksək insani keyfiyyətləri ilə də Azərbaycan elmi ictimaiyyəti arasında, eləcə də bütün Türk dünyasında yüksək nüfuz və hörmət qazandığını vurğulayıb.

AMEA-nın vitse-prezidenti çıxışının sonunda Azərbaycan xalqının böyük ziyalılarından olan akademik Fəraməz Maqsudovun əziz xatirəsinin hər zaman ehtiramla yad olunacağına, görkəmli alimin əsasını qoyduğu elmi məktəbin bundan sonra da uğurla davam etdiriləcəyinə inamını ifadə edib.

Sonra AMEA-nın müşaviri akademik Telman Əliyev çıxış edərək akademik Fəraməz Maqsudovun ölkəmizdə təkcə riyaziyyat yox, kibernetika və informatika elmlərinin inkişafında da mühüm xidmətləri olduğunu söyləyib. Həmçinin alimin yüksək insani keyfiyyətlərindən söz açıb, onunla bağlı xatirələrini bölüşüb.

Tədbirdə Xəzər Universitetinin təsisçisi fizika-riyaziyyat elmləri doktoru, professor Hamlet İsaخانlı, AMEA Fizika-Riyaziyyat və Texnika Elmləri Bölməsinin Elmi Şurasının sədr müavini akademik Cavad Abdinov və ETN Şamaxı Astrofizika Rəsədxanasının baş elmi işçisi fizika-riyaziyyat elmləri doktoru, professor Əyyub Quliyev də çıxış edərək mərhum alimin 95 illik yubileyinə həsr olunmuş tədbiri yüksək qiymətləndirib, akademik Fəraməz Maqsudovun elmi fəaliyyəti və nəcib insani keyfiyyətlərindən söz açaraq xatirələrini bölüşüblər.

Elmi ictimaiyyətin nümayəndələri görkəmli oftalmoloq-alim, akademik Zərifə xanım Əliyevanın əziz xatirəsinə yad edib

Aprelin 28-də AMEA-nın vitse-prezidenti akademik İradə Hüseynova və ETN Molekulyar Biologiya və Biotexnologiyalar İnstitutunun kollektivi Ümummilli Lider Heydər Əliyevin ömür-gün yoldaşı, görkəmli oftalmoloq-alim, Azərbaycan Respublikasının Əməkdar elm xadimi, akademik Zərifə xanım Əliyevanın doğum günü ilə bağlı Fəxri xiyabanda məzarını ziyarət ediblər.

Elmi ictimaiyyətin nümayəndələri Ulu Öndər Heydər Əliyevin və akademik Zərifə xanım Əliyevanın məzarları önünə gül dəstələri düzüb, əziz xatirələrini dərin ehtiramla yad ediblər.

MEK-də akademik Zərifə Əliyevanın 102 illiyinə həsr olunmuş sərgi

AMEA-nın Mərkəzi Elmi Kitabxanası (MEK) görkəmli oftalmoloq-alim, akademik Zərifə xanım Əliyevanın anadan olmasının 102 illiyinə həsr olunmuş sərgi hazırlayıb.

Sərgidə MEK-in fondlarından Zərifə xanım Əliyevanın müəllifi olduğu "Oftalmologiyanın aktual problemləri" məqalələr toplusu və "Şin istehsalında gözün peşə patologiyası" elmi əsərləri, "Elmi əsərlər məcmuəsi", "Görmə orqanının patologiyası", "Görmə orqanının vəremi", "Xroniki yod intoksikasiyası zamanı oftalmopatologiya", "Seçilmiş əsərləri", eləcə də görkəmli akademikinin şərəfli ömür yolu və fəaliyyətini əks etdirən "Nurlu ömrün salnaməsi. Zərifə Əliyeva - 95 metodik vəsaiti", "Zərifə və Heydər Əliyevlər - Əbədiyaşar məhəbbət", "Qaranlıq nur saçan zəka" üç dildə, "Yanar qəlb..." sərlöv-həsi, elmi-pedaqoji və ictimai fəaliyyəti, müxtəlif illərdə çap olunmuş monoqrafiyaları, dövrü mətbuatda işıq üzü görən məqalələri, akademik Zərifə Əliyevanın 85 və 90 illik yubileyinə həsr olunmuş oftalmologiyanın aktual problemlərinə dair keçirilmiş beynəlxalq elmi konfransın materialları yer alıb. İki həftə davam edəcək sərgidə MEK tərəfindən tərtib edilən "Zərifə Əziz qızı Əliyeva" adlı bibliografik göstərici də nümayiş olunur.

AMEA-nın 80 illiyi qeyd edilib

AR ETN Molekulyar Biologiya və Biotexnologiyalar İnstitutunda (MBBI) AMEA-nın 80 illik yubileyinə və 27 Mart Elm gününə həsr olunmuş növbəti elmi seminar keçirilib.

Seminar giriş sözü ilə açan MBBI-nin baş direktoru akademik İradə Hüseynova qeyd edib ki,

hər il 27 mart Azərbaycanda Elm Günü kimi qeyd edilir. 2025-ci ildə Elm Günü daha böyük əhəmiyyət kəsb edir, çünki bu il Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının yaradılmasının 80 illiyi qeyd olunur. 1945-ci ildə təsis edilən AMEA bu illər ərzində Azərbaycanın elmi potensialının formalaşmasında mühüm rol oynamış, fundamental və tətbiqi elmi tədqiqatların aparılmasına şərait yaratmışdır.

Seminarla MBBI-nin Populyasiya genomik laboratoriyasının elmi işçisi Zərintac Şatırova "İnsanın genetik keçmişinə səyahət: antik DNT və Azərbaycanın antropoloji materiallarının ilkin molekulyar tədqiqi" mövzusunda çıxış edib.

Zərintac Şatırova 2024-cü ildə Almanyanın Leypsiq şəhərində yerləşən Maks Plank Təka-

mül Antropologiyası İnstitutunun Arxeogenetika şöbəsində təcrübə kursu xarakterli elmi eza-miyyətdə olub. Adı çəkilən instituta 2022-ci ildə fiziologiya və tibb sahəsində Nobel mükafatına layiq görülmüş professor Paabo Svante rəhbərlik edir və institutlar arasında əməkdaşlıq barədə rəsmi memorandum imzalanıb.

Məruzəçi aDNT-nin tətbiq sahələrindən, tədqiqat zamanı ortaya çıxan problemlərdən bəhs edib və Azərbaycanın müxtəlif bölgələrindən götürülən nümunələr əsasında aparılan tədqiqatların nəticələrini təqdim edib.

Məruzə ətrafında geniş müzakirələr aparılıb. Çıxış edənlər aparılan tədqiqatın əhəmiyyətini vurğulayıb və gələcəkdə birgə əməkdaşlıq şəraitində daha əhatəli elmi tədqiqatların aparılması perspektivindən bəhs ediblər.

Tədbirdə MBBI-nin və AMEA-nın Arxeologiya və Antropologiya İnstitutunun əməkdaşları iştirak ediblər.

Elmlə yaşanan ömür

İnformatika sahəsində görkəmli alim, Əməkdar elm xadimi, "Şöhrət" ordenli, AMEA-nın müşaviri, akademik Telman Əliyevin bu gün 90 yaşı tamam olur.

Telman Abbas oğlu Əliyev 2 may 1935-ci ildə Azərbaycanın Goranboy rayonunda anadan olmuşdur. 1943-1953-ci illərdə Goranboy rayonunda tam orta məktəbdə təhsil almış, 1953-1958-ci illərdə isə M.Əzizbəyov adına Azərbaycan Sənaye İnstitutunu (indiki Azərbaycan Dövlət Neft və Sənaye Universiteti) uğurla başa vurmuşdur. Ali təhsil ocağından təyinatla Hesablama Mərkəzinə (hazırda İdarəetmə Sistemləri İnstitutu) göndərilmiş və 1962-ci ilə kimi texnik, mühəndis, baş mühəndis vəzifələrində çalışmışdır. Çox keçmədən bu müəssisədə o, elmi axtarıqlara böyük maraq göstərmiş, aspiranturaya daxil olmuşdur.

Telman Əliyev 1966-cı ildə Bauman adına Moskva Dövlət Texniki Universitetinin kafedra müdiri, professor V. V. Solodovnikovun rəhbərliyi ilə namizədlik, 1977-ci ildə, 42 yaşında "Texniki kibernetika və informasiya nəzəriyyəsi" ixtisası üzrə doktorluq dissertasiyalarını müdafiə etmiş, 1985-ci ildə professor adını qazanmışdır. 1983-cü ildə Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının müxbir üzvü, 2001-ci ildə isə həqiqi üzvü seçilmişdir.

Akademik Telman Əliyev 1982-ci ildə Kibernetika İnstitutunun direktorunun elmi işlər üzrə müavini təyin edilmiş, 1988-2020-ci illərdə Kibernetika (İdarəetmə Sistemləri) İnstitutunun direktoru vəzifəsində işləmişdir. 1984-cü ildən Azərbaycan Memarlıq və İnşaat Universitetində ictimai əsaslarla kafedra müdiri kimi çalışmışdır. 1993-1998-ci illərdə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Ali Attestasiya Komissiyasının ekspert şurasının sədri olmuşdur. 1997-2001-ci illərdə AMEA-nın Fizika-Riyaziyyat və Texnika Elmləri Bölməsinin akademik-katibi, 2008-2015-ci illərdə Ali Attestasiya Komissiyasının Rəyaset heyətinin üzvü seçilmişdir. Akademik 2015-ci ildən İdarəetmə Sistemləri İnstitutunun nəzdində fəaliyyət göstərən D 01.121 dissertasiya şurasının sədri olmuşdur.

Zəhmətkeş bir alim ömrü yaşayan akademik Telman Əliyevin elmi əməyi dövlətimiz tərəfindən yüksək mükafatlarla qiymətləndirilmişdir. 2004-cü ildə o, Azərbaycan Respublikasının "Şöhrət" ordeni ilə təltif edilmiş, 2009-cu ildə "Əməkdar elm xadimi" adına layiq görülmüşdür. 2015-ci ildə N.Tusi adına mükafatla, 2018-ci ildə isə akademik Azad Mirzəcanzadə adına beynəlxalq gümüş medalı ilə təltif olunmuşdur.

Akademik Telman Əliyev Azərbaycanca informatikanın inkişafında hələdici rola malik və əsas 1959-cu ildə qoyulmuş "Elektron hesablama maşınları" laboratoriyasının təşkilatçısı olmuş, 1976-cı ilə qədər isə rəhbəri kimi işləmişdir. O, Sovet İttifaqının informatika və hesablama texnikası cəmiyyətinin İdarə heyətinin üzvü, informatika, hesablama texnikası və kibernetika üzrə Ekspert Şurasının üzvü olmuşdur.

Alim kibernetika, informatika və fizikanın kəsişməsində aparılmış bir sıra fundamental işlərin müəllifidir. Onun rəhbərliyi altında Bibiheybət neft-qazçıxarma idarəsinin 300 obyektində dərinlik neftçixarma avadanlıqlarının məsafədən diaqnostikasını və idarə edilməsini təmin edən, rentabelliğini əhəmiyyətli dərəcədə artırmağa imkan verən yeni növ "robust noise" monitoring və idarəetmə sisteminin eksperimental variantı tətbiq edilmişdir.

Alimin ciddi araşdırmaları sayəsində ştanqlı dərinlik nasos qurğuları ilə istismar edilən neft quyularının intellektual Noise diaqnostikası və Noise idarə edilməsi sistemləri, dəniz platformalarında, qazma qurğularında, energetikada, nəqliyyatda, tikintidə, tibbdə və s. obyektlərdə qəzaların başlanğıcını, inkişaf dinamikasını və proqnozlaşdırılmasını təyin edən intellektual Noise-nəzarət sistemlərinin qurulmasına imkan verən küylənmiş siqnalın Noise xarakteristikalarının qiymətlərindən, təşkil olunmuş informativ əlamətlər çoxluğunun formalaşdırılması texnologiyası, zəlzələ ocağının mərkəzi zonasını təyin etməklə seysmik vəziyyətin

dəyişməsinin başlanmasını bildirmək üçün intellektual seysmoakustik Noise-monitorinq stansiyaları şəbəkələri, smartfonların və noutbukların vasitəsi ilə üyrin vəziyyətinin gündəlik nəzarəti üçün onun səsinin Noise analizi texnologiyaları, kompressor stansiyalarının vibrasiya vəziyyətinin intellektual Noise-nəzarət və erkən diaqnostika sistemləri yaradılmışdır. Eləcə də generatorların vattmetroqramlarının Noise analizi yolu ilə artesian quyularında, nasos stansiyalarında, istilik və havalandırma sistemlərində və s. obyektlərdə nasazlıqların başlanğıcının və qəzaların proqnozlaşdırılmasının intellektual nəzarət sistemlərinin qurulmasına imkan verən, küylərin, faydalı siqnalın korrelyasiya və spektral xarakteristikalarından və onlar arasındakı qarşılıqlı korrelyasiya funksiyasını qiymətlərdən informativ əlamətlər çoxluğunun formalaşdırılmasının mümkünlüyü göstərilmişdir. Akademik Telman Əliyev hələ sayı bilmədiyimiz çoxsaylı ixtirlərin, yeniliklərin müəllifidir.

Akademik T.Əliyev 2013-cü ildən Rusiyada nəşr olunan nəzəri və tətbiqi elmi-texniki "Мехатроника, автоматизация, управление" və 2018-ci ildən Ukraynada nəşr olunan Beynəlxalq elmi-texniki "Проблемы управления и информатики" jurnallarının redaksiya heyətinin üzvüdür.

Telman müəllim bir çoxu WoS indeksli jurnallarda olmaqla 586 elmi əsərin, 27 monoqrafiyanın və 109 müəlliflik şəhadətnamələri və patentin müəllifidir, onlardan 30-u Avrasiya patentidir. Onun elmi rəhbərliyi altında 37 elmlər namizədi və 12 elmlər doktoru hazırlanmışdır.

Elm və texnikanın sürətlə inkişaf etdiyi bir dövrdə bütün yaradıcılıq potensialını dəqiq elmlərə həsr edən, hazırda AMEA-nın müşaviri kimi fəaliyyət göstərən akademik Telman Əliyevin 90 illik ömür yoluna nəzər saldıqda, qürurverici bir həyat mənzərəsi ortaya çıxır. Onun bu zəngin və mənalı ömür yolu gələcək nəsillər üçün həm nümunə, həm də bir məktəbdir - elə bir məktəb ki, elmə yenilik, Vətənə uğur gətirmişdir.

90 yaşınız mübarək, hörmətli akademik! 100 yaşa doğru - Sizə xoş günlər, firavan həyat arzulayırıq!

Sərvan KƏRİMOV
"Elm və həyat" jurnalının
məsul katibi

Naxçıvan Bölməsində elmi konfrans

AMEA-nın Naxçıvan Bölməsində Tarix, Etnoqrafiya və Arxeologiya İnstitutunun təşkilatçılığı ilə "Konstitusiyaya və Suverenlik İli"nə həsr olunmuş elmi konfrans keçirilib.

AMEA Naxçıvan Bölməsinin sədri, akademik İsmayıl Hacıyev konfransın plenar iclasını açaraq "Konstitusiyaya və Suverenlik İli" çərçivəsində bölmədə keçirilən konfrans və tədbirlər, görülməsi nəzərdə tutulan işlər barədə qısa məlumat verib, bu gün baş tutan konfransın professor Vəli Baxşəliyevin təşəbbüsü ilə keçirildiyini qeyd edib. Bölmə sədri bildirib ki, konfransın materialları artıq çap olunub.

Daha sonra akademik İsmayıl Hacıyev "Azərbaycanın tarixi ərazisi olan Qərbi Zəngəzurun Ermənistan SSR tərkibinə verilməsi" başlıqlı məruzəsini təqdim edib.

İsmayıl Hacıyev məruzəsində XIX əsrdə Yelizavetpol quberniyasının tərkibində mövcud olmuş Zəngəzur mahalı, onun əhatə etdiyi ərazilərdən bəhs edib. Zəngəzur toponiminin etimologiyası, əhalisinin etnik tərkibi, bölgəyə ermənilərin süni şəkildə köçürülməsi sayəsində burada demografik vəziyyətin dəyişdirilməsi barədə danışıb.

Çar Rusiyasının ermənipərəst siyasətinin Sovet Rusiyası zamanında da davam etdiyini nəzərə çatdıran akademik "mübahisəli" ərazilərimizin ermənilərə verilməsindən, dövrün ictimai-siyasi realığı və N.Nərimanovun mövqeyi ilə bağlı elmdə mövcud olan bəzi fikir ayrılıqlarından danışıb.

Natiq mövzu ilə bağlı aparılan araşdırmaları, qələmə alınan elmi tədqiqat əsərlərini diqqətə çatdırıb. Qərbi Zəngəzurun itirilməsinin Azərbaycan və bütün dünyada Türklərə üçün zərərli, Zəngəzur dəhlizi və başqa mühüm məsələlərə toxunub.

Tarix, Etnoqrafiya və Arxeologiya İnstitutunun direktor müavini AMEA-nın müxbir üzvü Vəli Baxşəliyev "Naxçıvanda qədim mədəniyyətlərin izləri" mövzulu məruzəsində bildirib ki, muxtar respublikada aparılan arxeoloji tədqiqatlar bu ərazidə insanların hələ Daş dövründən yaşadığını sübut edir.

Muxtar respublikanın arxeoloji abidələrlə zəngin olduğunu dilə gətirən arxeoloq-alim bildirib ki, aparılan araşdırmalar və onların nəticəsi bölgədə hələ kəşf olunmamış xeyli sayda arxeoloji abidənin mövcud olduğunu deməyə əsas verir.

Sonda konfrans iştirakçılarına maraqlandıran suallar cavablandırılıb.

Konfrans öz işini günün ikinci yarısında bölmə iclasları üzrə davam etdirib. "Tarix" və "Arxeologiya və Etnoqrafiya" bölmələri üzrə 20-ə yaxın elmi məruzə təqdim olunub.

MEK-də «Elsevier» nəşriyyatının «ScienceDirect» məlumat bazasının təqdimatı

AMEA-nın Mərkəzi Elmi Kitabxanasında (MEK) dünyanın aparıcı elmi nəşriyyat və informasiya təchizatçılarından biri olan "Informascope" şirkətinin Türkiyədə elektron bazalar üzrə satış müdiri Ümid Yonterlə görüş keçirilib.

Tədbirdə AMEA-nın elmi tədqiqat institutlarının kitabxana rəhbərləri, Rəyaset Heyəti aparatının "Elektron Akademiyaya" şöbəsinin və Mərkəzi Elmi Kitabxananın əməkdaşları iştirak ediblər. Görüşdə alim və mütəxəssislər üçün dəyərli informasiya mənbəyi olan "ScienceDirect" bazasının imkanları və digər beynəlxalq bazalarla müqayisədə üstünlükləri müzakirə olunub.

Mərkəzi Elmi Kitabxananın direktoru texnika elmləri doktoru Hüseyn Hüseynov çıxışında Azərbaycan alimlərinin elmi nəticələrinin beynəlxalq elmi ictimaiyyətə çıxarılması baxımından elmmetrik və tammətnli elmi məlumat bazaları əməkdaşlığının əhəmiyyətini vurğulayıb. O, Ankara və İstanbul əzamiyyəti zamanı yaradılan əlaqələrin nəticəsi olaraq "Informascope" nümayəndəsinin Bakıya dəvət edildiyini bildirib.

Direktor, həmçinin MEK-də elektron kataloqların inkişafı və AMEA-nın institutlarında beynəlxalq miqyasda istifadə olunan "Koha" Kitabxana İnformasiya İdarəetmə Sisteminin tətbiqi perspektivlərindən bəhs edib.

Daha sonra "Elsevier" nəşr evinin təmsilçisi Ümid Yonter təqdimatla çıxış edib. O, "ScienceDirect" bazasının abunəlik şərtləri, funksionallığı və təqdim etdiyi resurslar barədə ətraflı məlumat verib. Bildirilib ki, "Elsevier" ötən il 720 min məqalə dərc edib ki, bu da global elmi məqalələrin 17%-dən çoxunu və sitatları 29%-ni təşkil edir. Bazada, həmçinin 50 minə yaxın elektron kitab yer alır. Şirkət 180-dən çox ölkədə akademik və hökumət institutlarına, tədqiqat mərkəzlərinə, səhiyyə qurumlarına və tələbələrə xidmət göstərir. Bazada, o cümlədən ən son səhiyyə məlumatları və anlayışlarına dair 1,700 klinik icmal və 99 min tibbi video yer alır.

Görüş zamanı "ScienceDirect" bazasında effektiv axtarış və təhlil üsulları nümayiş etdirilib və platformanın yeni süni intellekt modulu da təqdim olunub.

Tədbirdə iştirakçıların maraqlandıran suallar cavablandırılıb.

Ümumdünya Əməyin Mühafizəsi Günü münasibətilə

AMEA-nın Rəyaset Heyəti aparatı və AMEA Azad Həmkarlar İttifaqının birgə təşkilatçılığı ilə 28 aprel - Ümumdünya Əməyin Mühafizəsi Günü münasibətilə tədbir keçirilib.

Tədbiri giriş sözü ilə AMEA-nın Rəyaset Heyəti aparatının İnsan resursları şöbəsinin müdiri, Həmkarlar Təşkilatının sədri filologiya üzrə fəlsəfə doktoru Aynur Mahmud açaraq diqqətə çatdırıb ki, Azərbaycanda dövlətin sosial siyasətinin əsas məqsədlərindən biri olan əməyin mühafizəsi sahəsində bir çox normativ sənədlər qəbul edilib və Azərbaycan Respublikasının Əmək Məcəlləsi və digər normativ sənədlərlə əməyin mühafizəsi sahəsində milli qanunvericilik yaradılıb. Beynəlxalq Əmək Təşkilatının (BƏT) əməyin mühafizəsi ilə bağlı Konvensiyaları dövlətimiz tərəfindən qəbul edilib və bu sahədə milli qanunvericiliyimiz təkmilləşdirilməkdə davam edir.

Günün əhəmiyyətindən söz açan filologiya üzrə fəlsəfə doktoru Aynur Mahmud qeyd edib ki, işçilərin həyat və sağlamlığının qorunması üçün təhlükəsiz əmək şəraitinin yaradılması, istehsalat qəzalarının qarşısının alınması üçün profilaktik tədbirlərin görülməsi məsələsinə ictimaiyyətin diqqətinin artırılması məqsədilə Beynəlxalq Əmək Təşkilatı 2003-cü ildə 28 aprel Ümumdünya Əməyin Mühafizəsi Günü kimi elan edib. Bütün dünyada olduğu kimi, Azərbaycanda da hər il Ümumdünya Əməyin Mühafizəsi Günü qeyd edilir.

Bildirib ki, Beynəlxalq Əmək Təşkilatı "Generativ süni intellekt və iş yerləri: işlərin kəmiyyət və keyfiyyətinə potensial təsirlərin global təhlili" (Generative AI and Jobs: A global analysis of potential effects on job quantity and quality) başlıqlı hesabatını yayımlayıb. BƏT-in apardığı yeni araşdırmanın müəllifləri belə qənaətə gəliblər ki, generativ süni intellekt (AI) iş yerlərinin azalmasına deyil, yaradılmasına töhfə verir, çünki o, insanları

tamamilə əvəz etmir, yalnız fərdi tapşırıqların icrasını avtomatlaşdırır.

O, həmçinin AMEA-nın Rəyaset Heyəti aparatında əməyin mühafizəsi və təhlükəsizlik texnikası işlərinin vəziyyəti və qarşıda duran problemlər barədə məlumat verib.

Daha sonra AMEA Azad Həmkarlar İttifaqının əməyin texniki müfəttişi Həsənqulu Qurbanov və AMEA-nın Rəyaset Heyəti aparatının Təsərrüfat işlərinin təşkili şöbəsinin əməyin mühafizəsi üzrə baş mütəxəssisi Cavid Qocayev iş yerlərində əməyin mühafizəsi və təhlükəsizlik texnikası qaydalarına riayət etməyin əhəmiyyətindən, işçilərin təlimatlandırılmasının vacibliyindən və AMEA-nın Rəyaset Heyəti aparatında bu sahədə maarifləndirmə işinin hazırkı vəziyyətindən söz açıb, əməyin mühafizəsi xidməti işinin təşkiliyə dair tövsiyələrini verib və risklərin qarşısının alınması üçün görülməli işlərdən danışıblar.

Sonda qeyd olunan məsələlər ətrafında iştirakçıların sualları cavablandırılıb.

XX əsrdə zərurətdən yaranan Elmlər

"Yalnız Akademiyanın möhtəşəm keçmişinə məmnunluqla baxmaq kifayət deyil, həm də, ilk növbədə, yeni fəaliyyət sahələrini inkişaf etdirmək, elmin həqiqətən də texnoloji və ictimai tərəqqinin əsas mənbəyinə çevrilməsi üçün istiqamətlər müəyyənləşdirmək lazımdır."

Akademik S.İ. Vavilov

Arif HƏŞİMOV
akademik

AMEA-nın yaranmasının və ilkin fəaliyyətinin təşkilinə dair tarixi institutlaşması mərhələlərinin müxtəlif yanaşmalarla təhlili göstərdi ki, fundamental tədqiqatların aparılması üçün təkə elmi kadrların hazırlanması ilə kifayətlənmək olmaz. Burada ilk növbədə tədqiqatlara dayanıqlı təminat yaranan elmi mühitin olması da çox vacib və həlledici amillərdəndir. Elmi mühitin yaradılması, onun qorunub saxlanılması milli təhlükəsizlik konsepsiyasının tərkib hissələrindən biridir. Elmi mühitin əsas hissələrindən ən önəmlisi isə formalaşmış elmi məktəblərin bütün dövrlərdə gələcək tədqiqatlara və o tədqiqatların Milli Prioritetlərə cavab verəcək istiqamətlərə yönəldilməsi imkanlarının diqqətdə saxlanılmasıdır.

Qeyd olunanları nəzərə alaraq, "Xalq qəzeti"nin 16-20 aprel 2025-ci il tarixli nömrələrində nəşr olunan "Elmlər Akademiyası XX əsrdə tarixi zərurətdən yarandı" adlı məqalənin məntiqi davamı olaraq təqdim olunan məqalənin verilməsini məqsəduyğun hesab etdik.

Əvvəlki məqalədə Akademiyanın yaranması və onun fəaliyyəti nəticəsində müxtəlif tarixi dövrlərdə əldə edilən nəticələr ilkin 20 ildə nisbətən əhatəli verilərsə, sonrakı illərin nəticələri qısa, təziz şəkildə verilməlidir. Akademik İsa Həbibbəyli o dövrün bütün reallıqlarını nəzərə alaraq Akademiyanın fəaliyyətinə aşağıdakı göstərilən dövrləşmə ilə qiymət verməyi əsaslandırmışdır:

● **1945-1969-cu illər** - Akademiyanın elmi-təşkilati strukturunun qurulması və elmin əsaslarının yaradılması dövrü hesab olunur. Bu ilk onilliklərdə Akademiya formalaşaraq elmi müəssisələrin şəbəkəsini yaratdı.

● **1969-1982-ci illər** - Ümummilli Lider Heydər Əliyevin adı ilə bağlı mərhələdir. Həmin dövrdə Heydər Əliyevin respublikaya rəhbərlik etməsi ilə Azərbaycan Elmlər Akademiyası hərtərəfli inkişaf etdirildi və keçmiş SSRİ miqyasında xüsusi nüfuz qazandı. Akademiya bu illərdə ittifaq daxilində və xaricində böyük elmi mərkəzlərdən biri kimi tanınmağa başladı.

● **1983-1993-cü illər** - tənəzzül və böhran dövrüdür. Sovet ittifaqının son illərində baş qaldıran durğunluq və ilk müstəqillik illərindəki siyasi-iqtisadi böhran elmi fəaliyyətə mənfi təsir göstərdi.

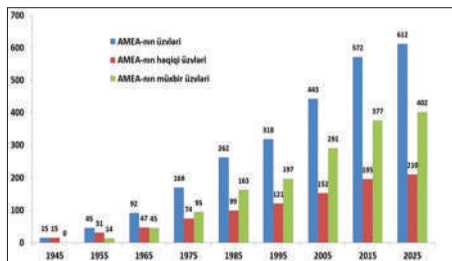
● **1993-2003-cü illər** - dövlət müstəqilliyi dövründə yenidən təşkilatlanma və dirçəliş mərhələsidir.

● **2003-2022-ci illər** - modernləşmə dövrüdür. Bu illərdə Akademiya elmi infrastruktur yeniləndi, beynəlxalq elmi əməkdaşlıq genişləndi və yeni elmi istiqamətlər inkişaf etdirildi.

● **2022-ci ildən sonra** - yeniləşmə və islahatlar dövrü kimi xarakterizə olunur. 28 iyul 2022-ci il tarixli fərmanla ölkədə elm və təhsilin idarəedilməsi yenidən təşkil olundu və AMEA-nın strukturu optimallaşdırıldı. Hazırkı mərhələdə AMEA dövlətin elm siyasətinə uyğun islahatları davam etdirir.

80 illik fəaliyyətinin ilk 20 ilini Akademiya 92 üzvü ilə həyata keçirmişdir. Bunlardan 15 üzv ilk təsisçilər idi. Sonrakı illərdə Akademiyanın üzvlərinin sayının artması Azərbaycan dövlətinin elmə olan mənasibətinin müxtəlif dövrlərdə fərqli olmasına baxmayaraq, bəzi istisnalar olmaqla ümumən çox müsbət olmasını göstərir. Ümummilli Lider Heydər Əliyevin və Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Azərbaycan elminə göstərdikləri çox yüksək diqqət və qayğının təşkiləddicilərindən yalnız birini - AMEA-nın üzvlərinin sayının Akademiyanın 80 illik fəaliyyətində artımını məqalədə təqdim etməyi məqsəduyğun hesab etdik.

Aşağıda Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının üzvlərinin 1945-ci ildən başlayaraq növbəti onilliklərdə saylarının (əvvəlki onilliklərdəki sayları nəzərə alınmaqla) artması göstərilmişdir:

Azərbaycanda akademik elmin son 60 illik dövrdəki fəaliyyəti haqqında

Azərbaycan xalqı zəngin intellektual irsi, təbiət elmlərinə və humanitar sahələrə marağı, istedadlı alimləri ilə daim seçilmişdir. Bu elmi və mədəni potensialın vahid bir mərkəzdə birləşdirilməsi, inkişaf etdirilməsi və gələcək nəsillərə ötürülməsi ötən əsrin ikinci yarısında daha da güclənmişdir.

AMEA-nın çoxşaxəli fəaliyyəti təkə elmi nailiyyətlərlə yox, həm də milli-mədəni dəyərlərin qorunması, dilimizin, tariximizin və mədəniyyətimizin elmi əsaslarla tədqiqi ilə də səciyyələnmişdir. Akademiyanın keçdiyi inkişaf yolunu araşdırmaq, onun tarixini öyrənmək bu gün də xüsusi əhəmiyyət daşıyır. Çünki bu tarix həm ölkəmizin elmi ənənələrinin qorunması, həm də gələcək elmi strategiyaların düzgün qurulması baxımından qiymətli dərslər və nümunədir.

1. AMEA-nın üçüncü onilliyinə (1965-1975-ci illər) dair bəzi əlamətdar hadisələr. Azərbaycan SSR Elmlər Akademiyasının 1965-1975-ci illəri təkə akademik nailiyyətlərlə deyil, həm də milli tərəqqi və dövlətçilik düşüncəsinin formalaşdığı bir dövr kimi yadda qalmışdır. Bu onillik Ümummilli Lider Heydər Əliyevin ölkə rəhbərliyinə gəlişi ilə səciyyələnir və bu dövr elmin milli inkişaf strategiyasına çevrilməsinin başlanğıcı hesab oluna bilər. Elmlər Akademiyasının fəaliyyəti yalnız konkret tədqiqatların və nailiyyətlərin məcmusu olmayıb, həm də gələcək müstəqil Azərbaycanın elmi-siyasi, texnoloji və sənaye bazasının formalaşmasına ciddi töhfə vermişdir. Bu baxımdan təqdim olunan faktları aşağıdakı kimi təhlil edə bilərik:

Fizika elminin strateji yüksəlişi və beynəlxalq tanınma. 1969-cu ildə Azərbaycan SSR EA Fizika İnstitutuna SSRİ Ali Soveti Rəyasət Heyətinin fərmanı ilə Qırmızı Əmək Bayrağı ordeninin verilməsi, institutun həm elmi nailiyyətlərinə, həm də yüksək ixtisaslı kadr hazırlığı sahəsindəki uğurlarına verilmiş yüksək qiymətin təcəssümüdür. (Fizika İnstitutu, Bələdi. Bakı: Işıq, 1991, 80 səh.).

Bu, yalnız institutun deyil, bütövlükdə Azərbaycan elminin SSRİ miqyasında tanınması və önəmli mövqeyə sahib olması demək idi. Fizika sahəsi o dövrdə müdafiə sənayesi, enerji və informasiya texnologiyaları kimi strateji sahələrə təkan verən baza olan sahəsi olduğundan, burada əldə edilən uğurlar ölkənin iqtisadi və texnoloji inkişafı ilə birbaşa əlaqəli idi.

Akademik Q.Qarayev və elmi mükəmməllik nümunəsi. Akademik Q.Ə.Qarayevin 1967-ci ildə Lenin Mükafatına layiq görülməsi, onun elmi yaradıcılığının və tədqiqatlarının SSRİ səviyyəsində ən yüksək şəkildə dəyərləndirilməsi deməkdir. Lenin Mükafatı yalnız istisna hallarda - fundamental və təbii elmdə ciddi yeniliklərə imza atanlara verilir. Qarayevin bu nailiyyəti həmçinin Azərbaycanın elmi mühitində beynəlxalq səviyyəli alimlərin yetişməkdə olduğunu bariz sübutdur.

Sənaye elmi və neft hasilatında innovasiyalar. AMEA-nın müxbir üzvü S.A.Orucovun 1970-ci ildə Lenin Mükafatına layiq görülməsi onun neft sənayesində yüksək effektiv inteqrasiya olunmuş texnoloji həllər işləyib hazırlanmasına göstərməkdir. Bu, Azərbaycanın neft elminin artıq təkə yerli deyil, bütöv SSRİ səviyyəsində enerji təhlükəsizliyinə töhfə verdiyini göstərir. Orucovun Tümen vilayətindəki fəaliyyəti həm də azərbaycanlı alimlərin coğrafi sərhədləri aşaraq bütün ittifaq miqyasında mühüm rol oynadığını sübut edir.

Akademik
Q.Ə.Qarayev

AMEA-nın müxbir üzvü
S.A.Orucov

Torpaq elminin inkişafı və ekologiyaya inteqrasiyası. Akademik V.R.Volobuyevin "Torpaqlar və iqlim", "Azərbaycanın torpaq örtüyünün ekoloji-genetik təhlili" və "Torpaq ekologiyası" əsərləri 1960-cı illərdə torpaqşünaslıq elmini yalnız kənd təsərrüfatı kontekstindən çıxararaq, onu ekoloji və genetik aspektlərlə zənginləşdirmişdir. Bu yanaşma torpağın yalnız təbii resurs deyil, həm də ekosistemin kompleks elementi kimi dəyərləndirilməsinə yol açmışdır. Onun 1967-ci ildə SSRİ Dövlət Mükafatına layiq görülməsi, bu cür multidissiplinar yanaşmaların rəsmi təsdiqi kimi çıxış edir.

Riyazi modeləşdirmənin yüksəlişi və texnologiyaya təbiiqi. Akademik T.M.Əliyev və müxbir üzv Ə.Ə.Abdullayev Azərbaycanda neft mədənlərinin avtomatlaşdırılması sistemlərinin və alətlər kom-

pleksinin yaradılmasına və geniş tətbiqinə görə 1969-cu ildə SSRİ Dövlət Mükafatına layiq görülmüşlər.

Akademik Ç.M. Cuvarlinın mürəkkəb elektrik şəbəkələrində dalğa proseslərinin ədədi hesablanması sahəsindəki işləri, riyaziyyatın tətbiqi sahələrinə uğurla inteqrasiya edilməsinin nümunəsidir. Bu tədqiqatlar yalnız nəzəri əhəmiyyət daşıyır, həm də enerji şəbəkələrinin idarə olunmasında, sənaye obyektlərinin layihələndirilməsində mühüm rol oynamışdır. Onun 1972-ci ildə Yabloçkov adına mükafata layiq görülməsi, bu sahədəki tədqiqatların yüksək texniki səviyyədə olduğunu göstərir. (Ариф Гашимов. О судьбе ученого и еще кое о чем другом. Баку, "Элм", 1998 г., 184 стр.).

Akademik
V.R.Volobuyev

Akademik
Ç.M.Cuvarlı

1965-1975-ci illər Azərbaycan SSR Elmlər Akademiyası üçün təkə uğurlu faktların sıralandığı bir dövr deyil, həm də elmin sistemli şəkildə inkişaf etdiyi, dövlət siyasətinə çevrildiyi və müstəqil düşüncə üçün baza yaratdığı bir mərhələdir. Elmi nailiyyətlər, alınan mükafatlar və institutlara verilən ordenlər, sadəcə fərdi və ya kollektiv uğurlar deyil, həm də Azərbaycanın intellektual potensialının formalaşmasına, milli özünüdərk güclənməsinə xidmət edən tarixi faktlardır. Bu dövrün irsi bu gün də elmi siyasətimizə istiqamət verir.

Elm və texnikanın nailiyyətləri istehsalatda. 1970-ci illərin əvvəlləri Azərbaycan SSR-də elmin yalnız laboratoriya mühitində deyil, həm də real sənaye və kənd təsərrüfatı sahələrində mühüm rol oynamağa başladığı bir mərhələdir. Bu dövr ərzində elmin praktiki həyatda tətbiqi məsələləri dövlət səviyyəsində ciddi müzakirə olunur, elmi potensialın xalq təsərrüfatının inkişafına yönəldilməsi prioritet istiqamət kimi irəli sürülürdü. 9 yanvar 1970-ci ildə Azərbaycan SSR Elmlər Akademiyasında keçirilmiş respublika yığıncağı da məhz bu məqsədlərə xidmət edən ciddi ictimai-elmi hadisə olmuşdur.

1969-cu ildə tamamlanmış elmi-tədqiqat işlərinin sənaye və kənd təsərrüfatında tətbiqi imkanlarının dəyərləndirildiyi bu yığıncaq, elmlə istehsalat arasında körpü rolunu oynayan mühüm bir hadisə idi. Burada əsas məqsəd fundamental və tətbiqi tədqiqatların real iqtisadi səmərə verməsini təmin etmək, elmi yenilikləri texnologiyaya çevirmək və bu texnologiyaların konkret təsərrüfat sektorlarında geniş tətbiqini həyata keçirmək idi.

Yığıncaqda Akademiyanın akademik-katibi M.Ə.Qaşqayın məruzəsində vurğulanan ən mühüm nailiyyətlərdən biri Aşqarlar Kimyası İnstitutunun hazırladığı "BFK" aşqar maddəsinin tətbiqi olmuşdur. Bu maddənin sənayedə istifadəsi nəticəsində 20 milyon manatdan çox vəsaitə qənaət edilməsi, elmi innovasiyaların birbaşa iqtisadi faydaya çevrilməsinin bariz nümunəsidir. Bundan əlavə, aşqar kompozisiyalarının tətbiqi ilə əlavə 5 milyon manatlıq qənaət, Azərbaycanın texnoloji innovasiyalar vasitəsilə iqtisadi səmərəlilik əldə etdiyini göstərir. Bu nəticələr bir daha sübut edir ki, düzgün istiqamətləndirilmiş elmi tədqiqatlar yalnız nəzəri dəyər daşıyır, eyni zamanda geniş miqyaslı iqtisadi effekt yaradır.

Elmin inkişafında regional təşəbbüslərlə yanaşı, ümumittifaq səviyyəsində strateji yanaşmalar da mühüm rol oynayırdı. SSRİ Elmlər Akademiyasının Ümumi Yığıncağında çıxış edən akademik M.V. Keldiş texniki tərəqqi ilə ayaqlaşmaq üçün təbiət sərvətlərinin yeni səviyyədə və metodlarla öyrənilməsi, həmçinin bu sərvətlərin qorunması və idarə olunması üçün gücləndirilmiş tədqiqatların aparılması zərurətini vurğulamışdır. **"Kommunist" qəzetinin 5 fevral 1970-ci il (s. 2)** tarixli nömrəsində verilmiş bu çağırış yalnız SSRİ miqyasında deyil, o cümlədən Azərbaycan kimi müttəfiq respublikalarda da elmi strategiyaların yenidən qurulması, daha kompleks və multidissiplinar tədqiqatlara yönəlməsi üçün ciddi stimül olmuşdur.

Sözügədən dövr həm də elm və istehsalat əlaqələrinin sistemli şəkildə qurulmağa başladığı bir mərhələ kimi xarakterizə oluna bilər. İstehsalat sahələrində atılmış elmi institutlarla əməkdaşlıq etməsi, konkret problemlər üçün hədəflənmiş tədqiqat tapşırıqlarının hazırlanması və onların tətbiqinin iqtisadi ölçülərlə qiymətləndirilməsi bu dövrdə geniş yayılmış praktikadır. Azərbaycan SSR-də bu modelin tətbiqi, respublikanın həm iqtisadi, həm də elmi gücünün qarşılıqlı şəkildə artmasına imkan yaratmışdır.

Azərbaycan SSR-də 1970-ci illərin əvvəllərində elmin sənaye və kənd təsərrüfatına tətbiqi istiqamətində atılmış addımlar, elmi-tədqiqatların artıq "qapalı akademik mühit"dən çıxaraq cəmiyyətin real problemlərinə xidmət etməyə başladığını göstərir. İqtisadi səmərəliliyin konkret rəqəmlərlə ifadə olunması, bu yanaşmanın uğurunun açıq göstəricisidir. SSRİ Elmlər Akademiyasının strategiyası da bu istiqaməti gücləndirir, elmin cəmiyyətin inkişafına yönəlik əsas gü-

cə çevrilməsi ideyasını dəstəkləyirdi. Beləliklə, Azərbaycan elmi bu dövrdə həm yerli, həm də ittifaq səviyyəsində mövqeyini gücləndirmiş, milli intellektual potensialın iqtisadi və texnoloji inkişafı uzaqlaşdırılması üçün əsaslı zəmin yaratmışdır.

Elmin yeni zirvələrinə doğru. "Texniki tərəqqinin sürətinə elmi nailiyyətlərin getdikcə artan təsiri müasir istehsalın inkişafının əsas xüsusiyyətlərindən biridir. Elm zamanımızda qüdrətli məhsuldar qüvvəyə çevrilmişdir. Buna görə də alimlər istehsalatla öz əlaqələrini hər vasitə ilə möhkəmləndirməli, onun gündəlik tələbatını ödəməyə çalışmalıdırlar." Bu fikir Azərbaycan SSR Elmlər Akademiyasının illik yığıncağının işinin əsas istiqamətini müəyyən etmişdir. "Kommunist" qəzetinin 26 mart 1970-ci il (s.2) tarixli nömrəsində göstərilir ki, alimlərin Lenin yubileyinə yadlıq raporu olan bu yığıncaq martın 25-də Elmlər Akademiyasının böyük salonunda keçirilmişdir.

1970-ci illərin əvvəllərində Azərbaycan SSR-də elmin inkişafı təkə ayrı-ayrı nailiyyətlərlə məhdudlaşmır, həm də bütöv bir konseptual yanaşmaya - elmin istehsalatla və cəmiyyətlə sıx inteqrasiyasına yönəlməli sistemli siyasətə çevrilirdi. Bu dövrün mühüm hadisələrindən biri Azərbaycan SSR Elmlər Akademiyasının illik yığıncağı olmuşdur. Bu yığıncaqda səsləndirilən əsas fikir - "Texniki tərəqqinin sürətinə elmi nailiyyətlərin getdikcə artan təsiri müasir istehsalın inkişafının əsas xüsusiyyətlərindən biridir" - həmin mərhələnin intellektual ruhunu, həmçinin elmin cəmiyyət və iqtisadiyyat üçün daşıdığı strateji əhəmiyyəti tam ifadə edirdi.

"Elm zamanımızda qüdrətli məhsuldar qüvvəyə çevrilmişdir" fikri, marksist-fəlsəfi yanaşmanın texnoloji dövrə uyğunlaşdırılmış forması kimi çıxış edir. Bu tezis elmin artıq yalnız nəzəri bilik deyil, həm də iqtisadi güc, sənaye inkişafının əsas lokomotivi olduğunu vurğulayır. Belə yanaşma yalnız bir ideoloji şüar deyil, həm də faktlara əsaslanan reallıq idi: elmi yeniliklər istehsalatda tətbiq edildikcə məhsuldarlıq artır, xərclər azalır, keyfiyyət yüksəlirdi. Bu isə, öz növbəsində, respublikanın iqtisadi müstəqilliyinin əsasını təşkil edən faktorlardan biri idi.

Yığıncaqda irəli sürülən əsas çağırışlardan biri də alimlərin istehsalatla əlaqələrini daha da möhkəmləndirməsi, gündəlik tələbatlara cavab verən konkret tətbiqi tədqiqatların aparılması zərurəti idi. Bu yanaşma elmi işlərin planlaşdırılması və prioritetləşdirilməsi baxımından mühüm dəyişikliklərə yol açdı. Artıq fundamental tədqiqatlarla yanaşı, mühəndislik, tətbiqi fizika, kimya, kənd təsərrüfatı texnologiyaları kimi sahələrdə də elmi-texniki proqramlar formalaşdırılmağa başladı. Bu, həm dövlət planlaşdırmasının bir hissəsi, həm də elmi fəaliyyətin sosial məsuliyyət daşıyan forma almasının ifadəsi idi.

Yığıncağın martın 25-də keçirilməsi və onun Lenin yubileyinə həsr olunması həm simvolik, həm də ideoloji xarakter daşıyırdı. Bu "yaradıcılıq raporu" anlayışı, əslində elmi ictimaiyyətin ideoloji dəyərlərlə və dövlət strategiyası ilə inteqrasiyasını göstərən bir vasitə idi. Lakin bu yalnız simvolizmlə məhdudlaşmırdı - həmin dövrdə elmi kollektivlər konkret nəticələrlə çıxış etməli, dövlətin elmi-texniki proqramlarının tələblərinə cavab verən real layihələrlə iştirak etməli idilər. Bu isə elmi fəaliyyətə ciddi intizam və məsuliyyət gətirirdi.

Bu yığıncaq sübut etdi ki, Azərbaycan SSR-də elmi potensial artıq daxili resurs kimi deyil, ümumi ittifaq və beynəlxalq səviyyəli rəqabətə hazır bir güc kimi qəbul olunur. Elmi müəssisələrə ayrılan investisiyalar, tədqiqat sahələrinin genişləndirilməsi, alimlərin cəmiyyət içində nüfuzunun artması - bunlar hamısı "elmin yeni zirvələrinə doğru" gedən yolda strateji addımlar idi. Eyni zamanda, bu dövr Azərbaycanın elmi mühitinin institutlaşmasını və peşəkar elmi məktəblərin formalaşmasını da sürətləndirdi.

Azərbaycan SSR Elmlər Akademiyasının illik yığıncağında səsləndirilən fikirlər təkə cari elmi vəziyyətin təhlili deyil, həm də gələcək istiqamətin müəyyənləşdirilməsi baxımından strateji önəm daşıyırdı. Elmin sənaye ilə vəhdətdə inkişafı, onun iqtisadi və sosial proseslərə birbaşa təsir etməsi, yeni dövrün əsas çağırışına - texnoloji tərəqqiyə adekvat cavab idi. Beləliklə, Azərbaycan elmi bu mərhələdə həm formaca, həm də məzmunca yeni zirvələrə doğru yönəlməli və gələcək müstəqillik mərhələsi üçün intellektual zəmin yaratmışdır. ("Kommunist" qəzeti, 20 iyun 1970-ci il, s. 3).

SSRİ Elmlər Akademiyasının prezidenti M.V.Keldişin Azərbaycana səfəri. SSRİ Elmlər Akademiyasının prezidenti M.V. Keldiş sentyabrın 27-də Bakıya gəlmişdir. Onunla birlikdə SSRİ Elmlər Akademiyası A.V. Topçiyev adına Neft Kimyası Sintezi İnstitutunun direktoru, SSRİ Elmlər Akademiyasının müxbir üzvü N.S. Namyotkin və Müttəfiq Respublikaların Elmlər Akademiyalarının Elmi Fəaliyyəti Əlaqələndirmə Şurası sədrinin müavini V.D. Novikov da Bakıya gəlmişdir.

Səfər haqqında məlumat "Kommunist" qəzetinin 28-30 sentyabr 1972-ci il tarixli nömrələrində verilmişdir. Məlumatlarda göstərilmişdir ki, Bakının təy-yarə limanında M.V.Keldiş D.P.Quliyev, H.Ə.Əliyev, Ə.İ. İbrahimov, S.V.Kozlov, Q.Ə. Xəlilov, Azərbaycan KP MK Elm və Məktəb Şöbəsinin müdiri Ə.N. Məmmədov, Azərbaycan SSR Elmlər Akademiyasının prezidenti H.B. Abdullayev və respublikanın görkəmli alimləri qarşılamışdır.

Həmin gün M.V.Keldiş Azərbaycan KP MK-nin birinci katibi H.Ə. Əliyev qəbul etmişdir. H.Ə.Əliyev sovet elminin görkəmli nümayəndəsi M.V. Keldiş səmimi salamlamışdır. Əliyev yoldaş Sovet Azərbayca-

Akademiyasının gələcəyə ünvanlanan fəaliyyəti

nında elmin təşəkkülündə, milli elmi kadrların hazırlanmasında və tərbiyəsində rus alimlərinin böyük rol oynadığından dərin minnətdarlıq hissi ilə danışmışdır. O, respublika akademiyasının işinə, Azərbaycanda elmin inkişafına SSRİ Elmlər Akademiyasının, onun Rəyasət Heyətinin, M.V. Keldişin böyük yardım göstərdiklərini xüsusilə qeyd etmişdir.

Akademik M.V. Keldiş respublika Elmlər Akademiyasının elmi idarələri ilə tanış olmaq üçün Azərbaycan Tarixi Muzeyinə getmişdir. Fəxri qonaqlar kitabına belə bir qeyd yazmışdır:

"Sovet İttifaqının bütün xalqları ilə birlikdə kommunizm cəmiyyəti quran Azərbaycan xalqının istedadından, əməksevərliyindən və yaradıcı əməyinin tükenməz imkanlarından bəhs edən mədəniyyət və əmək sərvətlərinin və abidələrinin tapılmasında və qorunmasında Azərbaycan Tarixi Muzeyinin kollektivinə böyük müvəffəqiyyətlər arzulayıram."

Sonra M.V.Keldiş Y.H.Məmmədaliyev adına Neft-Kimya Prosesləri İnstitutuna, Aşqarlar Kimyası İnstitutuna, A.İ.Qarayev adına Fiziologiya İnstitutuna, Kibernetika İnstitutuna, Kimya Texnologiyasının Nəzəri Problemləri İnstitutuna, Fizika İnstitutuna və onun xüsusi konstruktor bürosuna getmişdir.

Azərbaycan KP MK-nın I katibi Heydər Əliyev, Azərbaycan SSR Ali Soveti Rəyasət Heyətinin sədri Q.Xəlilov, Azərbaycan SSR Elmlər Akademiyasının prezidenti H.Abdullayev SSRİ EA-nın prezidenti, üç dəfə Sosialist Əməyi Qəhrmanı akademik M.V.Keldiş (1972)

SSRİ EA-nın prezidenti akademik M.V.Keldiş Azərbaycan SSR EA-nın Fizika İnstitutunda. Şəkildə (soldan) akademiklər H.M.Abdullayev, A.M.Paşayev, institutun əməkdaşları və akademik M.V.Keldiş

Respublikamızda olan SSRİ Elmlər Akademiyasının prezidenti M.V. Keldiş sentyabrın 29-da şəhər Neft Daşlarına getmişdir. Neft Daşları ilə tanışlıqdan sonra akademik M.V. Keldiş dəniz neftçiləri ilə vedalaşarkən demişdir: "Gözlə mədənləriniz haqqında mən əvvəllər də eşitmişdim. Lakin gördüklerim məni tamamilə heyrləndirdi. Neft Daşları sovet adamlarının fədakar əməyinin bəhrəsidir. Bu şəhər adına das-tanlar qoşulmağa layiqdir."

Günortadan sonra F. Dzerjinski adına klubda SSRİ Elmlər Akademiyasının prezidenti M.V. Keldiş respublika fəalları - partiya, sovet, komsomol, hən-karlar ittifaqı işçiləri, elm və mədəniyyət xadimləri, sənaye müəssisələrinin nümayəndələri ilə görüşmüşdür. Akademik M.V. Keldiş Azərbaycanda mehri-banılıqla qarşılandığı üçün təşəkkürünü bildirdikdən sonra sovet elminin inkişafının əsas istiqamətlərindən, Sov.IKP XXIV qurultayının qərarlarını həyata ke-çirmək uğrunda mübarizədə alimlər qarşısında duran vəzifələrdən danışmış, salona toplaşanlara SSRİ Elmlər Akademiyasının və onun Rəyasət Heyətinin işi haqqında məlumat vermişdir. SSRİ Elmlər Aka-de-miyasının prezidenti qeyd etmişdir ki, sovet alimlərinin sanballı tədqiqatları dünya elminin inkişafında böyük rol oynayıb.

Azərbaycan KP MK-nın birinci katibi H.Ə.Əliyev maraqlı və məzmunlu çıxışı üçün akademik M.V.Kel-dişə minnətdarlığını bildirmiş və qeyd etmişdir ki, bu görüş, eləcə də Azərbaycanın elmi idarələrinin işi ilə tanış olarkən SSRİ Elmlər Akademiyası prezidentinin söylədiyi fikirlər respublikanın alimlərini daha da ruh-landıracaq, yeni yaradıcılıq müvəffəqiyyətləri qazan-maqda onlara kömək edəcəkdir.

Sentyabrın 29-da axşam SSRİ Elmlər Akade-miyasının prezidenti M.V.Keldiş Bakıdan Tbilisiyə yola düş-müşdür. Onunla birlikdə SSRİ Elmlər Akademiyası Neft Kimyası Sintezi İnstitutunun direktoru N.S.Nam-yotkin və Müttəfiq Respublikaların Elmlər Akademiyaların Elm Fəaliyyətini Əlaqələndirmə Şurası sədrinin müavini V.D. Novikov da yola düşmüşlər.

SSRİ Elmlər Akademiyasının prezidenti M.V.Keldişin Bakıya səfərinin əhəmiyyətini göstər-mək üçün fikrimizcə akademik Telman Əliyevin 19 dekabr 2003-cü il tarixində AZƏRTAC-in müxbirinə Ümummilli Lider Heydər Əliyevin vəfatı ilə əlaqədar verdiyi "Prezident Heydər Əliyev ölməz şəxsiyyətdir" müsahibəsini (azerhistory.com) təqdim etmək məq-

səduyğun olar. Müsahibədə akademik T. Əliyev de-nəmişdir: "Ümummilli Liderimiz, Prezident Heydər Əli-yevlə bağlı mənim çoxlu xatirələrim var. Həmin xati-rələrdən danışmaq istəyirəm: 1972-ci ildə möhtərəm Heydər Əliyevin (o vaxt Heydər Əliyev Azərbaycan Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsinin birinci ka-tibi idi) dəvəti ilə SSRİ Elmlər Akademiyasının prezi-denti Mstislav Keldiş Bakıya gəlmişdi. O zaman res-publikamızın elm və iqtisadiyyatı ilə bağlı bir sıra mə-sələlər var idi ki, onları operativ həll etmək üçün bizə "BESM-6" markalı hesablayıcı maşın lazım idi. Yeni-cə buraxılan həmin hesablayıcı maşına çox böyük ehtiyacımız olduğunu Mstislav Keldişə bildirəndə, o dedi ki, doğrudan da, bu maşın sizə lazımdır, ancaq həmin məsələni həll etmək çox çətindir. Çünki onu ancaq hərbi hissələrə verirlər.

Sonra bizə dedilər ki, hesablayıcı maşınla bağlı bir arayış yazın, Mstislav Keldişlə keçirilən görüşdə Heydər Əliyev həmin arayışdan istifadə etsin. Arayış tez-tələsik, bir az da alayarımcıq hazırlayıb Mərke-zı Komitəyə verdik və görüşdə iştirak etmək üçün Dzerjinski adına klubda gəldik. Ürəyimiz əsirdi ki, ara-yışı yaxşı hazırladığımızı bizə irad tutacaqlar. Gö-rüşdə Heydər Əliyev çıxış edərək Mstislav Keldişin elmi fəaliyyətini o qədər aydın, dəqiq, əhatəli təhlil et-di ki, həminin marağına səbəb oldu. Heç mütxəssis-alimlər də Keldişin elmi fəaliyyətini belə gözəl təhlil edə bilməzdi. Yalnız bunu dahilər edə bilirdi. Heydər Əliyevin çıxışı Mstislav Keldişə o qədər xoş təsir gö-s-tərmişdir. Görüşdən sonra o bizə dedi ki, "nə qədər çətin olsa da, mən sizə 'BESM-6' markalı hesablayı-cı maşın təşkil edəcəyəm".

Beləliklə, Keldişin şəxsi təşəbbüsü və köməyi ilə Azərbaycan Elmlər Akademiyasına həmin hesablayı-cı maşın verildi. "BESM-6" hesablayıcı maşın o za-man respublikamızda olan elmi problemlərin həllin-də, iqtisadiyyatın inkişafında çox böyük rol oynadı. Mstislav Keldiş eyni zamanda SSRİ Elmlər Akade-miyasında avadanlıq bölgüsü ilə məşğul olan şöbənin müdürinə tapşırıq vermişdi ki, yeni elmi avadanlıq alındıqda Azərbaycan Elmlər Akademiyasına da ve-rilsin. Heydər Əliyevin onun haqqında çıxışından sonra Keldiş ömrünün sonuna kimi Azərbaycana xü-susi diqqət göstərirdi."

Akademik Telman Əliyevin müsahibəsindən mə-qalənin müəllifi "Xalq qəzeti"nin 20 aprel və 22 aprel 2025-ci il tarixli nömrələrində verilmiş "Elmlər Akade-miyası XX əsrdə tarixi zərurətdən yarandı" məqalə-sində də istifadə etmişdir - (red).

Yeni zirvələrə. 1972-ci ilin birinci yarısında Azərbaycan SSR xalq təsərrüfatının inkişafına dair dövlət planının yerinə yetirilməsi yekunları haqqında Azərbaycan SSR Mərkəzi Statistika İdarəsinin "Kommunist" qəzetinin 30 iyul 1972-ci il tarixli nö-m-rəsində (səh. 3) dərc olunmuş məlumatda göstəril-mişdir: "Respublikanın xalq təsərrüfatında 18 min nə-fərdən çox elmi işçi çalışır ki, bunların da 6,5 min nə-fərdən çoxunun, yaxud 36 faizinin elmlər doktoru və ya elmlər namizədi alimlik dərəcəsi vardır. Bütün elmi işçilərin 6 min nəfərdən çoxu və ya 35 faizi qa-dındır. Qadın elmi işçilərin 22 faizinin elmlər doktoru və ya elmlər namizədi alimlik dərəcəsi vardır".

SSRİ Ali Soveti Rəyasət Heyətinin Fərmanı ilə SSRİ Elmlər Akademiyasının müxbir üzvü, Azərbay-can SSR Elmlər Akademiyasının həqiqi üzvü Həsən Məmmədbağır oğlu Abdullayev sovet elminin inkişafında xidmətlərinə görə və SSRİ EA-nın 250 illiyi mü-nasibətilə 1974-cü ildə Qırmızı Əmək Bayrağı ordeni ilə təltif edilmişdir.

Azərbaycan KP MK-nın katibi Heydər Əliyev SSRİ Elmlər Akademiyasının 250 illiyinə həsr olunmuş yığıncağın rəyasət heyətində (1974)

2. AMEA-nın dördüncü onilliyinə (1975-1985-ci illər) dair bəzi əlamətdar hadisələr

Elmi potensial və maddi-texniki baza. 1975-1985-ci illər Azərbaycan SSR Elmlər Akademiyası üçün elmi potensialın maksimal səviyyədə səfərbər olduğu və istifadə edildiyi dövr olmuşdur. Bu dövr-də formalaşmış və formalaşmaqda olan elmi məktəb-lər, laboratoriyalar və institutlar SSRİ-nin ən müasir texniki vasitələri - ədədi hesablama maşınları və tex-noloji avadanlıqlarla təchiz olunmuşdu. Bu da elmin müxtəlif sahələrində yüksək nəticələr əldə etməyə şərait yaratmışdır. Akademiyanın öz infrastrukturunu ilə elmi tədqiqatlara verdiyi imkanlar onu regionda lider elm mərkəzinə çevirmişdi.

Elmi məktəblərin fəaliyyəti və ixtisaslaşmış tədqiqatlar. Hər bir institut öz istiqamətində dərin tədqiqatlar apardı. Məsələn:

• **Fizika İnstitutu** - selen yarımkeçiricilər sahə-sində yeni texnologiyalar hazırlamış, sənayeyə elmi dəstək vermişdir.

• **Neft-Kimya Prosesləri İnstitutu** - kimyəvi pro-seslərin optimallaşdırılması və yeni texnologiyaların tətbiqi baxımından qabaqcıl tədqiqatlar aparmışdır.

• **Geofizika və neft yataqlarının işlənməsi sa-həsində** - quyularda fəsadların öyrənilməsi və dəniz neft yataqlarında mühəndis strukturlarının yaradılma-sı bu sahənin inkişafına töhfə vermişdir.

• **Türkologiya və dilçilik sahəsində** - "Azərbay-can dilinin izahlı lüğəti" və "Müasir Azərbaycan dili" kimi fundamental əsərlər təkcə elmi deyil, eyni za-manda milli kimliyin və mədəniyyətin qorunması ba-xımından böyük əhəmiyyətə malik idi.

Elmin ictimai və ideoloji dəstəyi. Həmin dövr-də elmin yalnız texnologiy deyil, ideoloji və mədəni as-pektləri də SSRİ-də ön plana çəkiliirdi. Bu xüsusda akademik H. M. Abdullayevin "Sovet Azərbaycanının elmi" məqaləsi və H. Ə. Əliyevin Elmlər Akade-miya-sının Xalqlar Dostluğu ordeni ilə təltif olunması mü-nasibətilə çıxışı çox simvoldur. Bu çıxışlar bir tərəf-dən elmi uğurların tanınmasını, digər tərəfdən isə on-ların sovet ideologiyasının tələbləri ilə uyğunlaşdırıl-dığını göstərir.

Akademiyanın region və SSRİ səviyyəsində koordinasiya rolu. Akademiyanın fəaliyyət istiq-a-mətləri SSRİ EA tərəfindən koordinasiya edilirdi. La-kin bu koordinasiya eyni zamanda respublikalara ix-tisaslaşmaq və konkret sahələrdə liderliyə can atmaq imkanı verirdi. Azərbaycan SSR Elmlər Akademiyası selen əsaslı cihazların, tibbi termoelektrik cihazların, sintetik neft turşularının və türkologiya sahəsində tədqiqatların koordinasiyası ilə məşğul idi. Bu isə onun həm fundamental, həm də tətbiqi elmlərdə balanslı in-kişaf strategiyasına sahib olduğunu göstərir.

Beynəlxalq elm arenasında tanınma və mükə-fatlar. Faktlardan göründüyü kimi, Azərbaycan SSR Elmlər Akademiyası bu dövrdə bir neçə nüfuzlu mükafata layiq görülmüşdür:

• **Xalqlar Dostluğu ordeni (1975)** - elmi və mə-dəni inkişafdakı xidmətlərə görə.

Bu mükafat Elmlər Akademiyasının elmi və mə-dəni nüfuzunun təzahürüdür.

Akademiyanın elmi rolunun dəyərləndirilməsi. SSRİ Elmlər Akademiyasının 1980-ci ildə verdiyi rəy - "Azərbaycan SSR Elmlər Akademiyası ölkənin apar-cı elm mərkəzlərindən biridir" - bu dövrün nəticələri-nin ümumittifaq miqyasında tanındığını göstərir. 450 elmi əsərin SSRİ səviyyəsində mühüm nəticələr sa-yılması isə bu fikri daha da gücləndirir.

1975-1985-ci illər Azərbaycan SSR Elmlər Aka-de-miyası üçün həm yüksəliş, həm də gələcək böhran-ların astanasında toplanmış güclü elmi potensial dövr-ü idi. Akademiya:

• Fundamental və tətbiqi elmlərin vəhdətində fəa-liyyət göstərmiş,

• Respublikada elmin inkişafına ciddi töhfələr ver-miş,

• SSRİ miqyasında mühüm koordinasiya və ixti-saslaşma rolunu oynamış,

• Milli mədəniyyəti və dili elmi əsaslarla qoruyub inkişaf etdirmişdir.

Bu dövrdə toplanan elmi irs, sonrakı siyasi dəyi-şikliklər və müstəqillik illərində milli elmin yenidən qu-rulması üçün mühüm baza rolunu oynamışdır. Məhz bu səbəbdən Ümummilli Lider Heydər Əliyevin elmi potensialın qorunub saxlanması və inkişaf etdirilmə-si istiqamətindəki fəaliyyətini bu dövrün davamı kimi dəyərləndirmək olar.

Azərbaycan SSR Elmlər Akademiyasının inkişaf-ında bu dövr əvvəlki illərdə toplanmış elmi potensial-dan, o cümlədən yaradılmış maddi-texniki bazaya malik, o illərin ən müasir avadanlıqları və ədədi hes-ablama maşınları ilə təchiz edilmiş laboratoriyalar-dan ibarət olan elmi-tədqiqat institutlarının və mərkəz-lərin, formalaşmış və formalaşmaqda olan elmi mək-təblərin fəaliyyətindən elmin bütün sahələri üzrə çox əhəmiyyətli nəticələr əldə edildiyindən gələcəkdə da-ha da mühüm elmi nəticələr gözləməyə əminlik yara-dırdı. Keçmiş Sovetlər İttifaqının səksəninci illərin sonlarında tarixi dağılmasının artıq qaçılmaz oldu-ğunu nümayiş etdirməsinə baxmayaraq, çox çətin bir keçidin olacağına proqnozunu verə biləcək, ilk növbədə isə toplanmış elmi potensialı qoruyub saxlaya biləcək bir alqoritm ortaya qoyulmamışdır. Sovetlər İt-tifaqının dağılması, müstəqil dövlətin yaradılması, el-mi potensialın qorunub saxlanması və onun yeni şə-raitdə inkişaf etdirilməsi alqoritmini ancaq Ümummil-li Lider Heydər Əliyev verə bilirdi ki, o da bunu çox çətin bir siyasi və iqtisadi dövrdə həyata keçirə bildi.

Qeyd olunanları nəzərə alaraq Azərbaycan SSR Elmlər Akademiyası ilə bağlı olan və elm tarixi baxı-mından əhəmiyyət kəsb edən bir sıra məlumatlar təq-dim edilir:

• Akademik V.R.Volobuyev və müxbir üzv S.Ə.Əli-yev "Elmin yeni istiqamətinin - torpaq əmələ gəlməsi-nin energetikasının əsaslarının işlənməsi və inkişafı" silsiləsinə görə (1973-1978) elm sahələri üzrə 1980-ci ildə SSRİ Dövlət Mükafatına layiq görülmüşlər.

• Azərbaycan SSR Elmlər Akademiyasının müxbir üzvü, Sosialist Əməyi Qəhrmanı, SSRİ xalq artisti F.M.Əmirov "Min bir gecə" balet tamaşasına görə 1980-ci ildə SSRİ Dövlət Mükafatına layiq görülmüşdür.

• Akademik M.C.Cavad-zadə "böyrəklərin və si-dik yollarının anadangəlmə anomaliyaları olan xəstə-lərin müalicəsi üçün müasir diaqnostik üsulların və orijinal rekonstruktiv orqan qoruyucu cərrahiyyə əməliyyatlarının hazırlanması və klinik praktikada tət-biqi" üçün 1982-ci ildə SSRİ Dövlət Mükafatına layiq görülmüşdür.

• Akademiklər İ. Ə. İbrahimov, T. M. Əliyev və müxbir üzv R. Ə. Əliyev "Azərbaycan SSR neft emalı sənayesində istehsalın səmərəliliyini artırmaq üçün nəzarət və informasiya sistemlərinin işlənilməsi və tətbiqi" üçün 1988-cü ildə SSRİ Dövlət Mükafatına layiq görülmüşlər.

• Akademik B. M. Vahabzadə "Eyni gəmidə" ki-tabından yeni şeir və misralara görə 1984-cü ildə SSRİ Dövlət Mükafatına layiq görülmüşdür.

Akademik B.M.Vahabzadə

Azərbaycan SSR EA-nın müxbir üzvü F.M.Əmirov

1980-ci ildə "Azərbaycan dilinin izahlı lüğəti"nin II, 1983-cü ildə III, 1987-ci ildə IV cildləri çapdan çıxmışdır. Böyük həcmli bu cildlər respublikanın elmi və mədəni həyatında mühüm hadisə kimi qəbul edil-mişdir. Həmin illərdə dilçilər "Müasir Azərbaycan dili" monoqrafiyasının II cildini də (1980) nəşr etdirmə-yə nail olmuşdular. (AMEA-60, Bakı, "Elm"-2005.,468 səh., s.335).

Şərqşünas alim Əkrəm Cəfərin "Ərəzun nəzəri əsasları və Azərbaycan əruzü" (1977) kitabı nəşr edilmişdir. (AMEA-60, Bakı, "Elm"-2005., 468 səh., s.354).

Görkəmli sovet alimlərinin Oktyabr inqilabının 60 illiyi ilə əlaqədar 1977-ci ildə nəşr olunan "Oktyabr və elm" (Октябрь и наука. М.: "Наука", 1977, 659 стр.) adlı məcmuəyə SSRİ-də elmin inkişafına dair məqalələr daxil edilmişdir. Həmin mə-qalələrdə yer alan Azərbaycanda aparılan elmi tədqiqatlar və alınmış nəticələr haqqında məlumat-lar aşağıdakılardır:

1. A.P.Aleksandrov: "Təbii ki, respublikaların sənaye inkişafının səviyyəsi və xarakterli akademi-yaların fəaliyyətlərinin nəticələrinə öz təsirini göstə-rir, lakin onların hamısı öz respublikalarının və bü-tövlükdə İttifaqın inkişafına nəzərçarparcaq, bəzən isə çox mühüm töhfələr verir". (Александров А.П. Шестьдесят лет советской науки. Ядерная энергетика. Ыт. 5-36, стр. 32).

2. B.M.Vul: "Xüsusi yarımkeçirici materialların yaradılması ilə yanaşı Azərbaycan SSR Elmlər Aka-de-miyasının Fizika İnstitutunda köhnə yarımkeçirici - selenə yeni nəfəs verilməmiş və seləndən yüksək key-fiyyətli cihazların istehsalının təşkilində sənayeyə el-mi köməklik göstərilmişdir". (Вул Б.М. Физика диэ-лектриков и полупроводников. Полупроводники. Ыт. 250-261, стр. 261).

3. Javoronkov N.M. "Kimya, materiallar, kimyəvi texnologiya, sənaye" adlı məqaləsində kimyəvi reak-siyaların kinetikasının tədqiqindən bəhs edərkən mövcud proseslərin və aparatların intensivləşməsi və tamamilə yenidən qurulması istiqamətində işlərin digər müttəfiq respublikaların akademiya-larının institutları ilə yanaşı Azərbaycan SSR Elmlər Akade-miyasının Neft-Kimya Prosesləri İnstitutunda da aparıl-dığını qeyd etmişdir. O, həmçinin "kimya sənayesi-nin tikilib istifadəyə verilmiş nəhəngləri" sırasında digər təşkilatlarla yanaşı Sumqayıt Neft-Kimya Kom-binatının adını çəkmiş, əlvan metallurgiyanın yeni mərkəzlərinin Azərbaycanda da yaradıldığını da vur-ğulamışdır. (Жаворонков Н.М. Химия, материалы, химическая технология, промышленность. Ыт. 297 - 348, стр. 327, стр. 332.).

4. Orucov S.A., Melnikov N.V. məqalədə SSRİ-də qazma işinin geodinamikasının nəzəri və ekspe-rimental tədqiqi məqsədilə (R.İ.Şişenko, B.S.Filatov, A.X.Mirzəcan-zadə və b.) qazılmış quyularda fəsad-ların yaranması mexanizminin öyrənilməsinə böyük diqqətin yetirildiyini, həmçinin "işlənmə sistemlərinin layihələndirilməsinin yeni əsaslarla işlənməsi neftin yaranması və çıxarılmasının müxtəlif şəraitlərini əha-tə edən yeraltı hidrodinamika məsələlərinin daha də-rindən öyrənilməsinin (M.T.Abasov, M.M.Səttarov, M.D.Rozenberg, A.Q.Qurbanov və b.) tələb etdiyini", "son illərdə Tümen vilayətində neft hasilatının sürət-lə inkişafını təmin edən yüksəkeffektiv inteqrasiya olunmuş texniki və texnoloji həllər əldə edildiyini (S.A.Orucov, V.İ.Muravlenko, V.İ.Filanovski-Zenkov və b.)" göstərmişdir. Məqalədə eyni zamanda qeyd edilmişdir ki, "dəniz ərazilərində neft və qaz ehtiyat-larının işlənilməsi üçün iribloku metal dərindən-dəniz və demir-beton buzdavamlı özüllər tikilmişdir (S.A.Oru-cov, L.A.Mejlmov, Y.A.Səfərov, A.A.Asan-Nuri və b.)" (Мельников Н.М., Оруджев С.А. Горные науки в СССР. Ыт. 514 - 526, стр. 522, 523).

5. Fedoseyev P.N.: "Müasir elmin - istər təbiət-şünaslıq, istərsə də ictimai-tarixi elmlərin inkişafının fəlsəfi təhlili bu yolda daha da irəliləməyə, canlı tə-fəkkürdə verilən elmi biliklərlə realıq arasında əla-qənin müəkkəbliyini daha dərin və konkret dərk et-məyə imkan verir. Eyni zamanda, müxtəlif elmlərin çox sıx əlaqələndirilməsi, onların bir-birinə nüfuz et-məsi baş verir. Bu prosesin filosoflar və təbiətşünas-lar tərəfindən öyrənilməsi böyük nəzəri və praktiki əhəmiyyət kəsb edir". (Федосеев П.Н. Философия и современность. Методология естествознания. Ыт. 547 - 578, стр. 569,572).

(Ardı var)

BEYNƏLXALQ ELMİ ƏLAQƏLƏR

Dilçi alimlər beynəlxalq tədbirdə

Türkiyənin Antalya şəhərində Beynəlxalq Türk Akademiyası, Türk Dil Qurumu, Atatürk Mədəniyyət, Dil və Tarix Yüksək Qurumunun təşkilatçılığı ilə "Türk dünyası birliyi yolunda Ortaq Əlifba" mövzusunda tədbir keçirilib.

Tədbirdə Azərbaycan, Türkiyə, Türkmənistan, Qazaxıstan, Özbəkistandan alimlər, eləcə də digər ixtisaslaşmış mütəxəssislər iştirak ediblər.

Açılış iclasında Atatürk Təhsil Akademiyasının sədri dosent Güner Konedralı, Türk Dil Qurumunun sədri professor Osman Mərt, Azərbaycanda Atatürk Mərkəzinin direktoru, akademik Nizami Cəfərov, AMEA-nın Nəsimi adına Dilçilik İnstitutunun direktoru professor Nadir Məmmədli, Əlişir Nəvai adına Daşkənd Dövlət Özbək dili və ədəbiyyat Universitetinin müəllimi professor Kazakbay Yol-dəşev, Türkmənistan Böyük səfirliyinin katibi Arslan Çaryyev və sair alimlər iştirak ediblər.

Akademik Nizami Cəfərov bildirib ki, biz Türk dünyası üçün ortaqların elmi səviyyədə yaradılmasının tərəfdarıyıq. Akademik vurğulayıb ki, ortaqların yaradılması istiqamətində aparılan işlər zamanın tələbidir.

Nadir Məmmədli çıxışında bildirib ki, ortaqların qohum xalqlar arasında dil yaxınlığının qorunub saxlanması üçün xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Professor qeyd edib ki, latın qrafikası əsasında ortaqların yaradılması türk dilləri xalqların tarixini, ədəbiyyat və mədəniyyətini, folklorunu, adət-ənənələrini öyrənməkdə, təbliğ etməkdə böyük rol oynayacaq.

Tədbir aprelin 29-da başa çatıb.

AMEA Folklor İnstitutu ilə Urgənc Dövlət Universiteti arasında əməkdaşlığa dair Memorandum imzalanıb

Qədim Xivə şəhərində UNESCO və ICESCO-nun himayəsi ilə keçirilən ikinci Türk Dünyası Mədəniyyət Forumunda və Forum çərçivəsində IV Beynəlxalq "Baxış" festivalında iştirak edən Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Folklor İnstitutunun direktoru, dosent Hikmət Quliyev və institutun bir qrup elmi işçisi Urgənc Dövlət Universitetində (UDU) olublar.

UDU-nun rektor əvəzi Sərdar Xocaniyazov qonaqları qəbul edib. Görüşdə universitetin Beynəlxalq əlaqələr üzrə prorektoru Qayrat Orazboyev, Filologiya və İncəsənət fakültəsinin dekanı Dilşad Qayıpov, fakültənin kafedra müdirləri və digər məsul şəxslər iştirak edib.

Görüş zamanı Azərbaycan və Özbəkistan xalqları arasında mövcud olan dostluq və qardaşlıq münasibətləri, tarixi, mədəni və mənəvi əlaqələrin dərinliyi, dil və ənənə birliyi, qarşılıqlı hörmət və etimada əsaslanan münasibətlərin əhəmiyyəti haqqında danışılıb.

Tərəflər elmi və mədəni sahələrdə əməkdaşlığın genişləndirilməsi istiqamətində fikir mübadiləsi aparıb, bu məqsədlə iki qurum arasında əməkdaşlığa dair Memorandum imzalanıb. Sənəd birgə elmi tədqiqatların aparılması, yeni layihələrin hazırlanması və icrası, eləcə də ortaqların elmi nəşrlərin həyata keçirilməsini nəzərdə tutur.

Sonra qonaqlar Filologiya və İncəsənət fakültəsində fəaliyyət göstərən "Yusif Vəzir Cəmənzəminli adına Azərbaycan-Özbək Dostluq Mərkəzi" ilə tanış olublar və dərs prosesində iştirak ediblər.

Əlyazmalar İnstitutunun əməkdaşı beynəlxalq konqresdə məruzə edib

AMEA-nın Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunun Türk dünyası əlyazmalarının tədqiqi şöbəsinin aparıcı elmi işçisi fil.ü.f.d. Leyla Kərimova 18-20 aprel 2025-ci il tarixlərində Türkiyənin Balıkesir şəhərində keçirilən IV Beynəlxalq Bandırma Elmi Araşdırma Konqresində onlayn şəkildə iştirak edib.

Bandırma Onyeddi Eylül Universitetində baş tutmuş, Azərbaycan, İordaniya, İtaliya, Malayziya, Albaniya, İran, İndoneziya və bir sıra ölkələrdən alim və mütəxəssislərin qatıldığı konqresdə Leyla Kərimova "Böyük müfəkkir Rəşad Nuri Güntəkinin hekayələrində uşaqların tərbiyələndirilməsi məsələləri" mövzusunda məruzə edib və çıxışına görə təşkilatçı qurumun sertifikatına layiq görülüb.

Qeyd edək ki, beynəlxalq konqres ASES - Elm və Təhsil Araşdırma Akademiyası və Bandırma Onyeddi Eylül Universitetinin birgə təşkilatçılığı ilə həyata keçirilib.

YENİ NƏŞRLƏR

Azərbaycan Respublikasının işğaldan azad edilmiş ərazilərində bərpa və quruculuq prosesi (2021-2024-cü illər)

AMEA-nın A.A.Bakıxanov adına Tarix və Etnologiya İnstitutunun Qarabağ müharibəsinin tarixi və Böyük Qayıdış hərəkəti şöbəsinin baş elmi işçisi, tarix elmləri doktoru, dosent Nazim Məmmədovun "Azərbaycan Respublikasının işğaldan azad edilmiş ərazilərində bərpa və quruculuq prosesi (2021-2024-cü illər)" kitabı (252 səhifə) nəşr olunub.

"ADPU" nəşriyyatında çap edilən kitabın elmi redaktoru A.A.Bakıxanov adına Tarix və Etnologiya İnstitutunun "Qarabağ müharibəsinin tarixi və Böyük Qayıdış hərəkəti"nin müdiri, tarix üzrə fəlsəfə doktoru Ədalət Mustafayev, rəyçilər tarix elmləri doktoru, professor Mais Əmrəhov, tarix elmləri doktoru, dosent Ədalət Qasımov və tarix üzrə fəlsəfə doktoru Rəna Baxışovadır.

Kitabda Azərbaycan tarixində bənzeri olmayan parlaq qələbələrin nəticəsində yeni çağırışların və realılıqların

Azərbaycanın işğaldan azad edilmiş ərazilərində zəngin turizm potensialı, yol-nəqliyyat infrastrukturunun bərpası və yenidən qurulması, tarixi torpaqlara Böyük Qayıdış məsələləri təhlil və tədqiq olunur.

Şərq-Qərb kontekstində mədəniyyətlərin dialoqu

AMEA-nın akademik Ziya Bünyadov adına Şərqşünaslıq İnstitutunda "Şərq-Qərb kontekstində mədəniyyətlərin dialoqu" adlı kitab çapdan çıxıb.

Kitabın elmi redaktoru AMEA-nın vitse-prezidenti v.i.e., Şərqşünaslıq İnstitutunun direktoru akademik Gövhər Baxşəliyevdir.

İnstitutun Şərq-Qərb şöbəsində hazırlanan məqalələr toplusunda əməkdaşların müvafiq mövzuda məqalələri yer alıb. Məqalələr toplusunda müasir dünyanın inkişafında qloballaşma prosesinin rolu, ümumbəşəri dəyərlər prizmasından Şərq - Qərb əməkdaşlığı və mədəniyyətlərarası dialoq zərurəti, dinlərarası dialoqun mahiyyəti və

nəzəri əsasları məsələləri tədqiq edilir. Azərbaycan və Qərb mədəniyyətlərinin qarşılıqlı münasibətləri, sivilizasiyaların inteqrasiyası və müasir çağırışlar mövzularında araşdırmalar təqdim olunur. Həmçinin Avropa İttifaqı ölkələrində multikulturalizm və miqrasiya problemləri, Azərbaycan - İsrail münasibətlərində qarşılıqlı uzlaşma meylləri, müsəlman xalqlarının mədəni irsinin qorunmasında UNESCO-nun rolu, müasir Azərbaycan və alman ədəbi dillərində nitq etikətlərinin müqayisəli təhlili mövzularında araşdırmalar yer alır.

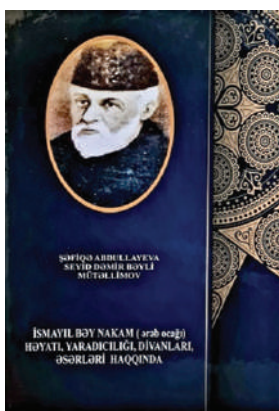
Topluda ümumilikdə 10 məqalə təqdim edilir.

İsmayıl bəy Nakam (ərəb ocağı): həyatı, yaradıcılığı, divanları, əsərləri haqqında

AMEA-nın Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunun Elmi şurasının qərarı ilə Əlyazmaların və əski çap kitablarının tərcüməsi şöbəsinin əməkdaşı, fil.ü.f.d. Şəfiqə Abdullayevanın tərtib edib nəşrə hazırladığı "İsmayıl bəy Nakam (ərəb ocağı): həyatı, yaradıcılığı, divanları, əsərləri haqqında" monoqrafiyası işıq üzü görüb.

Kitabda yer alan geniş ön sözün müəllifi, qeyd və göstəricilərin tərtibçisi, o cümlədən kompüter icraçısı Ş.Abdullayevdir.

XIX əsrdə şair Nakam "Şəkuyi, İsmi bəy Şəkili, Fani, İsmayıl bəy Şəkili" təxəllüsləri ilə öz dövründə fəaliyyət göstərmişdir. Ədəbiyyat tarixi həvəskarlarının sərəncamına XIX əsrdə yaşamış, Azərbaycan şairi kimi təqdim etmək istədiyimiz Nakam ye-

ni doğulmuş bir günəşdir. Bu gün o, öz saçaqlarını gələcək nəsillərə səpələyən, əsərləri ilə gün üzünə işıq və ruh verən bir alimdir. O, zamanəsində güclü "alimlər alimi" kimi tanınmış, ürəyində Füzuli sevgisini yaşadan sənətkardır.

Bu monoqrafiyada şairin "Niyazname" qəsidəsi, divanları, əsərləri, müasirlərinə yazdıqları məktublar, nəzirlər, "Qazixanə dəftəri" ("Notarius dəftəri"), "Ziyayi-Qafqaziyyə" və "Həyat" qəzetindəki çıxışlarından parçalar, publisistik çıxışları, Şəki şairlərindən "Müşairə", haqqında məlumat olmayan şair Hüzni bəy haqqında məlumatlar verilmişdir.

Qeyd edək ki, yeni nəşrin elmi redaktoru fil.e.d., dosent Nəsim Göyüşov, redaktoru fə.l.e.d., dosent Zəkiyyə Əbilova, rəyçiləri fil.ü.f.d. Xatun Cəfəri və böyük elmi işçi Mustafa Əliyevdir.

ELAN

«Yaşıl və Rəqəmsal İpək Yolu» beynəlxalq akselerasiya proqramına həsr olunmuş infosessiya

8 may 2025-ci il tarixində saat 11:00-da AMEA Rəyasət Heyəti Aparatının Elm və təhsil şöbəsinin təşkilatçılığı ilə AMEA-nın Mərkəzi Elmi Kitabxanasında İqtisadi İslahatların Təhlili və Kommunikasiya Mərkəzinin operatoru olduğu "Enterprise Azerbaijan" portalının təşəbbüsü ilə həyata keçirilən "Yaşıl və Rəqəmsal İpək Yolu" beynəlxalq akselerasiya proqramına həsr olunmuş infosessiya keçiriləcəkdir.

İnfosessiyanın məqsədi "Enterprise Azerbaijan" portalı tərəfindən icra edilən beynəlxalq akselerasiya proqramı barədə iştirakçılara ətraflı məlumat vermək, startap ekosistemi nümayəndələri ilə bilik və təcrübə mübadiləsini təşviq etmək, habelə AMEA-nın elmi-tədqiqat müəssisələrinin

əməkdaşları və doktorantları arasında proqramda iştirak imkanlarını genişləndirməkdir.

Tədbirdə proqramın məqsəd və vəzifələri, əhatə dairəsi, mərhələləri, iştirak şərtləri, həmçinin yerli və beynəlxalq tərəfdaşlıqlar, mentorluq və təlim imkanları haqqında təqdimat olacaqdır.

Tədbirdə gənc alim və mütəxəssislər, doktorant və dissertantlar, o cümlədən maraqlanan şəxslər iştirak edə bilərlər.

Koordinator: Aynur Günəşli - AMEA Rəyasət Heyəti Aparatının Elm və təhsil şöbəsinin baş mütəxəssisi,
tel.: (+994 12) 492 65 31

Ünvan: AMEA-nın Mərkəzi Elmi Kitabxanası ("Smart room" zalı), Bakı ş., H.Cavid pr.,129

Redaksiya heyəti:

İsa Həbibbəyli, Dilqəm Tağıyev, İbrahim Quliyev, Nərgiz Paşayeva, Rasim Əliquliyev, Tofiq Nağıyev, İradə Hüseynova, Gövhər Baxşəliyeva, Arif Həşimov, Cəmil Əliyev, İsmayıl Hacıyev, Fuad Əliyev

Baş redaktor: Ağahüseyn Şükürov

Ünvan: AZ 1001, Bakı, İstiqlaliyyət küçəsi 30.
Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Rəyasət Heyəti
e-mail: elm.nauka.gazet@gmail.com

Tiraj: 2000

В НАНА состоялся круглый стол на тему "В свете Зарифы Алиевой: Женщина и государственность"

24 апреля при совместной организации Президиума НАНА и организации ПЕА Института рукописей имени Мухаммеда Физули (ИР), Совета женщин, отделов исследования рукописей тюркского мира и исследования тюркоязычных рукописей указанного института состоялся круглый стол "В свете Зарифы Алиевой: Женщина и государственность", посвященный 102-й годовщине со дня рождения выдающегося ученого-офтальмолога академика Зарифы Алиевой.

В мероприятии принимали участие и выступили президент НАНА академик Иса Габиббейли, члены Президиума НАНА, депутат Милли Меджлиса Ульвия Агаева, председатель Ясамальской районной организации партии "Ени Азербайджан" Бахтияр Набиев, сотрудники Президиума НАНА и Института рукописей, представители СМИ.

Вначале присутствующие ознакомились с подготовленной Институтом рукописей выставкой, посвященной академику Зарифе Алиевой.

Открыв мероприятие вступительной речью, академик Иса Габиббейли сообщил, что 102-я годовщина со дня рождения академика Зарифы Алиевой, имеющей важные заслуги в развитии науки, здравоохранения и общественной мысли в Азербайджане, отмечается чередой мероприятий во всех учреждениях и организациях НАНА, вследствие чего до общества, особенно до подрастающего поколения, вновь доводится информация о ее многогранной деятельности.

Академик отметил, что по инициативе Института рукописей имени Мухаммеда Физули сегодняшнее мероприятие проводится в своеобразном формате, в рамках круглого стола демонстрируются хранящиеся в институте и относящиеся к XII-XVII вв. рукописи по медицине, которой пос-

ветила свою жизнь академик Зарифа Алиева.

Сказав, что исторические заслуги выдающегося ученого-офтальмолога высоко ценились не только в нашей стране, но и на просторах бывшего Советского Союза и во всем мире, руководитель НАНА добавил, что она была одним из ведущих деятелей офтальмологии в СССР, а в Азербайджане считается основоположником офтальмологии.

Академик Иса Габиббейли сообщил, что с именем видного ученого связаны несколько научных направлений и нововведений, в своей деятельности академик применила ряд практических нововведений, которые пользовались особой популярностью.

Руководитель НАНА подчеркнул: "Разработка способов по предотвращению и лечению трахомы в Азербайджане связана с именем академика Зарифы Алиевой. С этой целью по инициативе ученого были организованы бригады врачей, которые боролись с трахомой в Баку и регионах. Также выдающийся офтальмолог вела серьезную борьбу с профессиональными заболеваниями глаз, в ряде промышленных учреждений были созданы лаборатории, на месте проводились обследования и лечение профзаболеваний. Своей практической и научной деятельностью в данной сфере она зало-

жила основы промышленной офтальмологии".

Сказав, что многогранная деятельность академика Зарифы Алиевой в сфере медицины расширялась научными исследованиями, оратор добавил, что по инициативе ученого в Институте физиологии была создана лаборатория по изучению профессиональных заболеваний органа зрения, велись широкие научные исследования, были подготовлены высококвалифицированные кадры-офтальмологи. Руководитель НАНА подчеркнул, что за свою научную деятельность в данной сфере академик Зарифа Алиева была удостоена премии Академии медицинских наук СССР имени академика М.И.Авербаха, продемонстрировав всему миру силу и интеллект азербайджанской женщины.

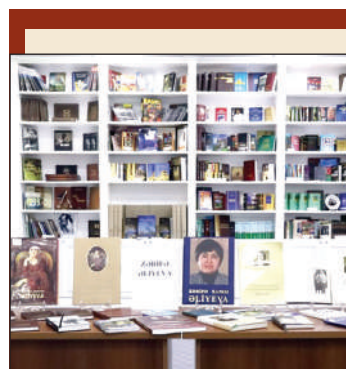
Память видного ученого, продолжил академик Иса Габиббейли, была увековечена в нашей стране, ее имя носят Национальный центр офтальмологии, лицей, ряд улиц республики: "Характер, человеколюбие, личность, жизнь и деятельность Зарифы ханым - пример для каждого, ее идеи и заложенные ею традиции в науке живут и сегодня, внося свой вклад в развитие отечественной науки".

В своем выступлении директор ИР академик Теймур Керимли подчеркнул, что Зарифа Алиева, которая прошла славный путь от рядового врача до академика, обладала богатым духовным миром, была настоящим интеллигентом, своей научной деятельностью внесла весомую лепту в развитие медицины в нашей стране, ее научные изыскания и достигнутые ею успехи занимают особое место в истории медицинской науки Азербайджана. Говоря о жизни и деятельности выдаю-

щегося ученого, вице-президент НАНА академик Ирада Гусейнова сообщила, что Зарифа Алиева заложила основы национальной научной школы офтальмологии, с 1968 года целенаправленно занималась профессиональными заболеваниями органа зрения, снискала известность как автор ряда новых научных идей в этой области. В 1976 году в НИИ глазных болезней имени Гельмгольца (Москва) Зарифа Алиева защитила диссертацию на соискание ученой степени доктора наук на тему "Состояние органа зрения у работников химической промышленности Азербайджана".

Основные сферы разносторонних исследований Зарифы Алиевой, продолжила академик Ирада Гусейнова, охватывали такие вопросы, как клиника трахомы, физиология органа зрения, профилактика, диагностика и лечение профзаболеваний глаз, иридодиагностика и т.д. Монографии "Терапевтическая офтальмология", "Актуальные проблемы офтальмологии", "Герпетическая болезнь глаза", "Острые вирусные конъюнктивиты", "Физиология слезоотведения", "Иридодиагностика" и другие, в которых нашли отражение указанные вопросы, - важный вклад в мировую офтальмологию.

Выступившие далее отмечали, что академик Зарифа Алиева, будучи верной спутницей жизни, матерью, врачом, ученым и общественным деятелем, являла собой образ настоящей азербайджанской женщины, своей высокой культурой, благородством, элегантностью, человеколюбием и блестящим интеллектом академик завоевала любовь всех, кто её знал.

Великая мать - ученый - женщина

стр. 10 ➡

Стоявший у истоков НАНА

стр. 10 ➡

Легендарная фигура тюркского мира

стр. 11 ➡

The opening of the mini-football tournament took place at ANAS

page 12 ➡

Великая мать - ученый - женщина

В НАНА состоялась научная конференция, приуроченная к 102-й годовщине со дня рождения академика Зарифы Алиевой

При совместной организации Президиума НАНА и Совета женщин Академии наук состоялась научная конференция "Великая мать-ученый-женщина", посвященная 102-й годовщине со дня рождения выдающегося ученого-офтальмолога, общественно-политического деятеля, академика Зарифы Алиевой и Году Конституции и Суверенитета.

Открыв мероприятие, которое проходило в Центральной научной библиотеке НАНА, вступительной речью, президент НАНА академик Иса Габиббеили рассказал о богатом научном наследии и различных веках многогранной деятельности видного ученого-офтальмолога Зарифы Алиевой. Академик сообщил, что в честь 102-й годовщины со дня рождения Зарифы Алиевой, которая внесла огромный вклад в развитие офтальмологии, в научных учреждениях и организациях НАНА проходят различные мероприятия.

Навсегда в сердце народа

Напомним о Распоряжении Президента Ильхама Алиева от 18 марта 2025 года "О праздновании 80-летия Национальной академии наук Азербайджана", академик Иса Габиббеили отметил, что среди задач, связанных с исполнением этого распоряжения, указаны также празднование в НАНА юбилеев великих ученых и подготовка к печати новых изданий. С этой точки зрения, продолжил академик, наряду с выражением уважения и почтения к памяти академика Зарифы Алиевой, сегодняшняя конференция является и значимым мероп-

приятием, которое проводится в рамках 80-летия НАНА.

Руководитель НАНА сообщил, что многогранная научная деятельность Зарифы Алиевой имеет большое значение не только для того периода, но и сохраняет свою актуальность по сей день. Сказав, что выдающийся ученый создала научную школу, связанную с профессиональными заболеваниями органа зрения, академик Иса Габиббеили подчеркнул, что Зарифа Алиева оставила после себя богатое наследие, своими исследованиями и фундаментальными трудами подняла уровень отечественной медицинской науки: "Славный жизненный путь ученого-офтальмолога - это пример для сегодняшних и последующих поколений. Она навсегда заняла важное место в сердце нашего народа как верная спутница жизни и заботливая мать".

Затем выступила вице-президент НАНА, директор Института молекулярной биологии и биотехнологий Министерства науки и образования академик Ирада Гусейнова, которая отметила, что научные изыскания и успехи Зарифы Алиевой, которая обладала богатым духовным миром и была настоящим интеллигентом, занимают особое место в истории медицинской науки Азербайджана.

Для популяризации научного творчества

Академик Ирада Гусейнова сообщила, что Зарифа Алиева могла великолепно совмещать научную и общественную деятельность с семейной жизнью, будучи спутницей жизни общенационального лидера Гейдара Алиева, воспитала такую историческую личность, как Президент Ильхам Алиев: "Глава нашего государства, победоносный Верховной главнокомандующий Ильхам Алиев, который учился школе жизни у Гейдара Алиева и вырос, окруженный заботой Зарифы Алиевой, принес Азербайджану блестящие победы и ведет республику к ещё большему процветанию, с достоинством выполняя завещание отца и клятву верности Родине".

Зарифа Алиева, продолжила академик Ирада Гусейнова, удостоенная многочисленных наград и почетных званий, пользовалась безграничной любовью народа и оставила неизгладимый след в памяти людей; в рамках 80-летнего юбилея НАНА в издательстве "Элм" на английском языке была издана монография "Актуальные проблемы офтальмологии", соавтором которой является выдающийся ученый. Академик отметила, что издание книги на английском языке имеет большое значение с точки зрения популяризации и пропаганды научного творчества академика Зарифы Алиевой в мире; "Предисловие" к изданию написал президент НАНА академик Иса Габиббеили.

Она дарила свет людям

В своих выступлениях на мероприятии вице-президент

НАНА академик Говхар Бахшалиева и председатель Совета женщин НАНА доктор философских наук, профессор Рена Мирзазаде подчеркнули, что своей научной деятельностью, реализацией миссии супруги и матери Зарифы Алиева, которая дарила свет людям, является примером для каждой азербайджанской женщины. По их словам, жизненный путь и деятельность великого ученого - это наглядный образец того, каких высот может достичь человек благодаря своей научной деятельности, совести, нравственности и доброте, имя Зарифы Алиевой навсегда запечатлено в истории медицинской науки Азербайджана.

Далее был показан фильм, посвященный ее жизни и деятельности и заслушаны доклады депутата Милли Меджлиса, доктора филологических наук Эльнары Акимовой, директора Президентской библиотеки Управделами главы государства профессора Афет Аббасовой, замдиректора Национального центра офтальмологии доктора медицинских наук, доцента Хиджран Намазовой и т.д. В выступлениях говорилось о личности академика Зарифы Алиевой, ее многопрофильных исследованиях и вкладе в отечественную науку, общественной деятельности ученого.

В заключение мероприятия состоялась презентация издания на английском языке книги "Актуальные проблемы офтальмологии".

Ценный вклад в науку

В НАНА состоялась презентация книг профессора Бадирхана Ахмедли

В Центральной научной библиотеке НАНА состоялась презентация книг заведомом азербайджано-азиатских литературных связей Института литературы имени Низами Гянджеви (ИЛ) профессора Бадирхана Ахмедли "История азербайджанской литературы XX века" (в 3-х томах), "Литературные дискурсы: память времени (Избранные статьи)", "Миссия одной жизни" и "Рабиндранат Тагор: путь, ведущий к Нобелевской премии" (на английском языке).

Открыв мероприятие вступительным словом, президент НАНА, директор Института литературы академик Иса Габиббеили отметил, что профессор Бадирхан Ахмедли является автором ценных трудов, нацеленных на поэтапное и системное исследование азербайджанской литературы XX века. Это - талантливый ученый, который старательно исследует почти полусторазековой период развития литературы не только Азербайджана, но и ряда тюркоязычных народов, анализирует это литературное наследие с научно-теоретической точки зрения и своими изысканиями, связанными с историей и литературой тюркских народов, выходит за рамки общетюркской научной среды.

Целостная картина сатиры

Руководитель НАНА подчеркнул: "Одной из важных особенностей, характеризующих место профессора Бадирхана Ахмедли в азербайджанском литературоведении, является изучение им истории азербайджанской литературы. В трудах

ученого-литературоведа изучаются такие вопросы, как развитие жанра сатиры, идейно-эстетические направления литературы, их воздействие на общественное мышление и т.д."

Охарактеризовав Бадирхана Ахмедли как ученого-сатирика, глава НАНА добавил, что в его творчестве широко проанализированы основные направления и проблемы сатирической литературы Азербайджана. Академик отметил, что ученый на высоком научно-теоретическом уровне смог осветить и исторические корни азербайджанской сатиры, и этапы и периоды ее развития в XX веке, создал в своих трудах целостную картину жанра сатиры, охватив весь путь ее развития и основные проблемы.

Говоря о новой монографии профессора, который занимается и вопросом периодизации отечественной литературы, "Азербайджанская литература XX века: этапы, направления, проблемы", руководитель НАНА сообщил, что в этом труде выражен научный, теоретический, концептуальный взгляд на литературный процесс XX века, этапы развития и

классификацию проблем литературы. Академик Иса Габиббеили подчеркнул, что одной из своеобразных черт творчества ученого является то, что он изучил национальную идею, историю национального демократического развития, национальную литературу и печать начала XX века в совокупности.

Мосты дружбы

Особо отметив исследования Бадирхана Ахмедли по литературе стран Азии, академик Иса Габиббеили добавил, что ученый является наиболее активным исследователем литературы народов Азии и в настоящее время возглавляет отдел азербайджано-азиатских литературных связей ИЛ, под руководством профессора ведутся исследования, связанные с литературой Китая, Пакистана, Вьетнама, Индонезии, Кореи, Японии, Монголии, Афганистана, Индии, готовятся к печати книги и пишутся диссертации, посвященные развитию азербайджано-азиатских литературных связей.

Академик Иса Габиббеили напомнил, что по постановлению Пре-

зидиума НАНА от 19 марта 2025 года профессор Бадирхан Ахмедли был удостоен Почетной грамоты НАНА за плодотворную научную деятельность и по случаю 70-летнего юбилея, и вручил ученому Почетную грамоту НАНА.

Затем с докладом "Портретные черты жизни ученого-литературоведа Бадирхана Ахмедли" выступил заведомом азербайджанской литературы XX века (советский период) ИЛ профессор Асиф Рустамли, который отметил, что своим богатым творчеством видный литературовед и критик Бадирхан Ахмедли, посвятивший более 40 лет жизни служению науке и образованию, является одним из ученых, которые наводят мосты между нашей республикой и зарубежными странами. Профессор Бадирхан Ахмедли прошел сложный и плодотворный творческий путь. В 1986 году он защитил кандидатскую диссертацию на тему "Сатира Сабиата Рахмана", а в 2005 году - докторскую диссертацию на тему "Проблемы развития азербайджанской сатиры XX века (1920-1980-е годы)".

Поздравления от коллег

Профессор Асиф Рустамли подробно рассказал о вкладе ученого в развитие национальной литературоведческой науки и пожелал ему дальнейших успехов.

На мероприятии также выступили академик Низами Джафаров, депутат Милли Меджлиса, доктор филологических наук Эльнара Акимова, доктора филологических наук, профессора Газанфар Пашаев, Гамлет Исаханлы, Мамед Алиев, Магеррам Гасымлы, Низами Мамедов и доктор филологических наук Басира Азизали, рассказавшие о различных сторонах творчества профессора Бадирхана Ахмедли.

Далее выступили гости из Ферганского государственного университета (Узбекистан), Кавказского университета (Карс, Турция), Национального университета Узбекистана имени Мирзо Улугбека (Ташкент) и т.д. Они поздравили юбиляра и преподнесли ему почетные грамоты структур, которые они представляют, а главный редактор "Халг газети", член правления Совета печати Афлатун Амашев вручил профессору Бадирхану Ахмедли диплом Совета.

Выступающие также поделились своими мыслями о презентуемых книгах и подчеркнули, что издания являются ценным вкладом в науку.

Свои поздравления посредством видеобращения профессору Бадирхану Ахмедли направили президент Пакистанской академии литературы профессор Наджиба Ариф, директор Мусульманского института (MUSLIM Institute) Исламской Республики Пакистан Сахибзаде Султан Ахмад Али и другие.

Стоявший у истоков НАНА

В творчестве академика Михаила Усейнова отражена история всей архитектуры Азербайджана советского периода

В главном здании НАНА при совместной организации Отделения гуманитарных наук и Института архитектуры и искусства состоялась научная сессия, посвященная 120-летию выдающегося архитектора, Героя Соцтруда, лауреата государственных премий, народного архитектора СССР, одного из соучредителей Академии наук Азербайджанской ССР академика Михаила Усейнова.

Вначале участники мероприятия посетили могилы азербайджанских архитекторов Михаила Усейнова и Садыга Дадашева на Аллее почетного захоронения, возложили на них цветы и почтили память академиков.

Затем гости ознакомились в фойе с выставкой, отражающей творчество Михаила Усейнова.

Открыв мероприятие вступительной речью, президент НАНА академик Иса Габиббейли рассказал о богатом творчестве великого архитектора Михаила Усейнова, его научно-организационной деятельности и незаменимых заслугах в развитии национального архитектурного искусства.

Особая роль в становлении архитектуры

Подчеркнув, что 18 марта 2025 года Президент Ильхам Алиев подписал Распоряжение "О праздновании 80-летия Национальной академии наук Азербайджана", академик Иса Габиббейли отметил, что в свете указанного распоряжения в НАНА дан старт мероприятиям в честь юбилея. Научная сессия, продолжил академик, посвященная 120-летию одного из соучредителей Академии наук Азербайджанской ССР академика Михаила Усейнова, также является важным мероприятием в рамках 80-летия НАНА: "Академик Михаил Усейнов - одна из выдающихся личностей, стоявших у истоков НАНА, основоположник таких научных направлений в Академии наук, как искусствоведение и архитектура, ученый, который сыграл большую роль в дальнейшем развитии этого храма науки".

Руководитель НАНА сообщил, что своими изысканиями академик Михаил Усейнов обогатил национальные архитектурные традиции, создал ценные образцы монументальных со-

ружений, применив современные технологии. Он привнес в архитектуру Азербайджана новый неповторимый стиль. Михаил Усейнов, который является автором и главным зданием НАНА, разработал и с высоким профессионализмом, на самом высоком уровне реализовал более 200 проектов. На основе его проектов были возведены жилые и общественные здания в Баку, Гяндже, Нахчыване, Шеки, а также в Душанбе, Москве и других городах.

Академик Иса Габиббейли также рассказал о заслугах академика Михаила Усейнова, который сыграл особую роль в становлении архитектурной науки Азербайджана, в подготовке высококвалифицированных кадров, отметив при этом, что ученый внес весомую лепту в развитие архитектуры в Азербайджане и формирование кадрового потенциала национальной архитектурной науки.

Оставаясь верным традициям

Созданные Микаилом Усейновым памятники архитектуры, продолжил руководитель НАНА, считаются жемчужинами архитектурного искусства Азербайджана, они будут жить веками: "В созданных после 50-х гг. памятниках архитектуры Михаил Усейнов, оставаясь верным традициям, развил классический стиль, привел

их в соответствие с реалиями Азербайджана и вызовами того периода, и тем самым достиг значительных успехов на своем поприще. Памятники архитектуры, созданные тандемом Михаил Усейнов и Садыг Дадашев, считаются блестящей страницей национальной архитектуры. Нельзя не отметить и заслуги Садыга Дадашева, который прожил короткую жизнь, в создании этих великолепных творений".

В своем выступлении ректор Азербайджанского архитектурно-строительного университета (АзАСУ) профессор Гульчохра Мамедова охарактеризовала Михаила Усейнова как настоящего ученого, простого, скромного человека и выдающегося архитектора. Она сообщила, что великий представитель архитектурной школы Азербайджана XX века создавал архитектурные комплексы в современном стиле, сохраняя верность богатым традициям архитектуры и государственности. Ректор отметила, что в творчестве великого архитектора отражена история всей архитектуры Азербайджана советского периода.

Говоря о научной деятельности Михаила Усейнова, профессор Гульчохра Мамедова подчеркнула, что книга "История архитектуры Азербайджана", соавтором которой был академик, и сегодня является наиболее весомым и фундаментальным трудом в истории отечественной архитектуры.

Ректор сообщила, что здание факультета архитектуры АзАСУ также спроектировано Микаилом Усейновым, а созданные академиком памятники архитектуры и сегодня украшают столицу Азербайджана.

Период национального романтизма

Далее выступил председатель правления Союза архитекторов Азербайджана Эльбай Гасымзаде, сравнивший творчество двух выдающихся архитекторов и назвал годы их совместной деятельности периодом национального романтизма. Он сообщил, что после смерти Садыга Дадашева творчество Михаила Усейнова претерпело значительные изменения, что можно увидеть уже из первого единолично спроектированного им здания Азербайджанской национальной библиотеки имени М.Ф.Ахундова.

Назвав академика Михаила Усейнова одним из столпов современной архитектуры Азербайджана, Эльбай Гасымзаде добавил, что он был единственным архитектором на просторах бывшего СССР, удостоенным звания Героя Социалистического Труда и рассказал об общественно-политической деятельности великого архитектора, отметив при этом, что Михаил Усейнов неоднократно избирался депутатом Верховного Совета и долгие годы возглавлял Союз архитекторов Азербайджана.

В своем выступлении директор Института архитектуры и искусства (ИАИ) член-корреспондент НАНА Эртегин Саламзаде отметил, что Михаил Усейнов мастерски развивал и обогащал архитектурное наследие республики, кроме того он около 40 лет возглавлял ИАИ, под его руководством были защищены десятки диссертаций, сформировался кадровый потенциал национальной архитектурной науки.

Затем на мероприятии были заслушаны научные доклады докторов архитектуры, профессора Райхи Амензаде и доцента Рахобы Алиевой, докторов философии по архитектуре, доцентов Севиндж Тангудур и Самыры Абдуллаевой. От имени семьи выдающегося архитектора со словами благодарности выступила доктор философии по физмат наукам, доцент Саида Усейнова.

Легендарная фигура тюркского мира

В НАНА состоялась конференция, посвященная 110-летию профессора Ихсана Дограмаджи

22 апреля в здании Президиума НАНА состоялась научная конференция, посвященная 110-летию выдающегося ученого тюркского мира, организатора здравоохранения и образования, почетного члена Национальной академии наук Азербайджана, профессора Ихсана Дограмаджи.

В мероприятии приняли участие президент НАНА академик Иса Габиббейли, Чрезвычайный и Полномочный посол Турции в Азербайджане Биrol Акгюн, парламентского комитета по здравоохранению академик Ахлиман Амирасланов, члены Президиума НАНА, представители научно-исследовательских учреждений НАНА, Института математики и механики (ИММ) МНО АР, Азербайджанского мединститута и научных учреждений, которые входят в состав Отделения биологических и медицинских наук НАНА.

Фундамент сегодняшнего единства

Открыв конференцию вступительным словом, президент НАНА академик Иса Габиббейли сообщил, что почетный член Национальной академии наук Азербайджана профессор Ихсан Дограмаджи - одна из значимых и легендарных фигур тюркского мира, живших на протяжении последних 100 лет и его вклад в развитие медицины и образования Турции и всего тюркского мира и сегодня вызывает чувство гордости.

Говоря о заслугах профессора Ихсана Дограмаджи в сфере развития образования в Турции, академик Иса Габиббейли подчеркнул, что по инициативе ученого были учреждены Билькентский университет и университет Хаджеттепе, которые и сегодня являются одними из передовых вузов братской страны и всего мира, а также Совет по высшему об-

разованию Турции (Y?K). Профессор долгие годы представлял Турцию в ВОЗ и был человеком, подписавшим Устав этой организации.

Ихсан Дограмаджи, продолжил академик, был и выдающимся представителем иракских туркманов, он реализовал многочисленные мероприятия, нацеленные на развитие образования и создание специализированных медицинских учреждений в родном крае.

Руководитель НАНА сообщил, что профессор Ихсан Дограмаджи считал Азербайджан своей второй родиной, любил нашу страну, близкая дружба между ученым и общенациональным лидером Гейдаром Алиевым началась еще в годы советской власти, и они были верны этому братству до конца своих дней. Академик отметил, что эта дружба - один из важных факторов, составляющих фундамент сегодняшнего единства и солидарности между Азербайджаном и Турцией. В 1995, 2000 и 2005 годах, продолжил академик Иса Габиббейли, юбилей выдающегося ученого торжественно отмечались и в нашей стране, великий лидер награждал турецкого профессора орденом "Истиггал", а Президент Ильхам Алиев - самой высшей наградой Азербайджана - орденом "Гейдар Алиев".

Памятник от азербайджанского скульптора

Академик Иса Габиббейли особо подчеркнул, что за его многогранную деятельность, направленную на развитие науки и образования в нашей стране, а также подготовку высококвалифицированных кадров в области медицины наш народ очень любил профессора Ихсана Дограмаджи, а по инициативе общенационального лидера еще при жизни ученого академик Омар Эльдаров изваял его памятник, который был установлен в Билькентском университете.

Сказав, что в своей речи на церемонии инаугурации Президент Ильхам Алиев назвал тюркский мир нашей семьей и определил приоритеты в данной сфере, академик Иса Габиббейли добавил, что празднование 110-летия Ихсана Дограмаджи накануне 80-летнего юбилея НАНА является выражением почтения наших ученых к великой личности и всему тюркскому миру.

Затем выступил Биrol Акгюн, который рассказал о жизни и деятельности профессора Ихсана Дограмаджи, который, будучи членом правления ЮНИСЕФ, играл ведущую

роль в принятии важных решений, связанных со здоровьем и образованием детей. Ихсан Дограмаджи был автором около 100 научных трудов, его труд "Уход за новорожденными" переиздавался неоднократно.

Турецкий дипломат отметил также, что жизнь выдающегося доктора была тесно связана с Азербайджаном, дружеские взаимоотношения между ученым и общенациональным лидером азербайджанского народа Гейдаром Алиевым, начавшиеся в Москве, продолжались до конца их дней; заслуги ученого в развитии здравоохранения и образования в Азербайджане ознаменовались его награждением орденами "Истиггал" и "Гейдар Алиев".

Далее на мероприятии выступили академики Ахлиман Амирасланов и Омар Эльдаров, вице-президент НАНА академик Ирада Гусейнова, генеральный директор ИММ член-корреспондент НАНА Мисир Марданов, рассказавшие о вкладе профессора Ихсана Дограмаджи в развитие здравоохранения, образования и науки в тюркском мире.

В рамках конференции был показан подготовленный Отделением биологических и медицинских наук НАНА видеоролик, посвященный о жизни и деятельности профессора Ихсана Дограмаджи.

SCIENCE

Newspaper of the Presidium of the Azerbaijan National Academy of Sciences

A scientific conference dedicated to the 100th anniversary of the birth of the prominent Turkologist scientist Javad Heyat was held at ANAS

On April 25, a republican scientific conference titled "A Life Dedicated to National Identity and Spirituality-The Phenomenon of Javad Heyat," was held at the Institute of Philosophy and Sociology of ANAS, dedicated to the 100th anniversary of the birth of the prominent surgeon, Turkologist, and founder of the journal "Varlıq" ("Existence"), Javad Heyat.

The conference was opened by the President of ANAS, Academician Isa Habibbeyli, who provided detailed information about the life and work of the famous Turkologist, scientist Javad Heyat. He said that Javad Heyat, born in 1925 in Tabriz, studied at the medical faculty of Tehran and Istanbul Universities and specialized in surgery at the University of

Paris. His successful heart surgeries brought him worldwide fame. Academician Isa Habibbeyli underlined that the journal "Varlıq", published by Javad Heyat since 1979, made him famous as an outstanding specialist in the field of humanities and as one of the greatest figures of the Azerbaijani nation in the 20th century. This journal covered issues reflecting the national and spiritual identity of Azerbaijani Turks living in Iran and around the world. The academician noted that Javad Heyat made a significant contribution to the development of Turkology, medical science, and other fields.

The President of ANAS said that research on the history of Azerbaijani literature, the past of Turkic peoples, national folklore, as well as Islamic studies, play an important role in Javad Heyat's rich and multi-faceted fruitful activity. He also conducted research on the development stages of the Azerbaijani language, oral folk literature, literary studies, literary criticism, journalism, and the history of philosophy. "His heritage continues to live on today,"- said the President of ANAS.

Later, the Director of the Institute of Philosophy and Sociology of ANAS, Doctor of Philosophy, Professor İlham Mammadzade delivered a speech emphasizing that in his articles, Javad Heyat conducted comparative analyses on national identity, the philosophy of Turkic history, and the ethnogenesis of other peoples.

At the conference, the Deputy Director for Scientific Affairs of the Institute of Philosophy and Sociology, Doctor of Historical Sciences Eynulla Madatli, presented a report on the topic "Javad Heyat and the Journal 'Varlıq' in the Struggle for National Identity." In his speech, the scientist emphasized that thanks to Javad Heyat's dedicated efforts, along with the contributions of his valuable colleagues, a broad circle of intellectuals and researchers, as well as Azerbaijani scientists in the Republic of Azerbaijan and around the world, the journal "Varlıq" played an exceptional role in the Azerbaijani people's and all other Turkic peoples' recognition of their national and cultural identity, in the development of the ideas of Azerbaijanism and Turkism in organic unity, and in enriching our literature, history, and socio-political life with historical-cultural traditions and values.

Speeches were also delivered by former Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary of the Republic of Azerbaijan to the Islamic Republic of Iran, Javanshir Akhundov, Doctor of Philosophy Fuzuli Gurbanov, Ph.D. in Philosophy, Associate Professor Sholet Zeynalov, Ph.D. in History, Associate Professor Mubariz Agalarli and Ph.D. in Biology Sadig Garayev.

At the end of the conference, a video dedicated to the life and scientific work of Javad Heyat was presented.

The opening of the mini-football tournament took place at ANAS

The opening ceremony of the inter-institutional mini-football tournament, dedicated to the 102nd anniversary of the birth of National Leader Heydar Aliyev and the 80th anniversary of ANAS was held at the Azerbaijan National Academy of Sciences.

The opening ceremony of the tournament, organized by the Free Trade Union of ANAS, was attended by the President of ANAS, Academician Isa Habibbeyli, members of the Presidium, heads of scientific institutions and organizations of the Academy of Sciences, heads and representatives of trade unions, the Council of Young Scientists and Specialists, territorial organizations of YAP (New Azerbaijan Party), and the Civil Defense Headquarters of the academy.

The event began with the National Anthem of the Republic of Azerbaijan.

Opening the event with an introductory speech, the President of ANAS, Academician Isa Habibbeyli said that National Leader Heydar Aliyev always showed special attention and care towards the Azerbaijan National Academy of Sciences. During the Soviet period, thanks to the multifaceted historical works of National Leader Heydar Aliyev, the material and technical potential of ANAS was further strengthened, and a number of institutes and organizations were established.

"The most difficult and sensitive period for the Academy of Sciences fell during the early years of our independence, the 1990s. Even during these years, which were a difficult period for our entire republic, National Leader continued to provide attention to the Azerbaijan National Academy of Sciences. The vast majority of our scientists, working today, including full members, and corresponding members of ANAS began their scientific careers during the leadership years of National Leader Heydar Aliyev, and made important contributions to strengthening the scientific potential of our republic."-he added.

Academician Isa Habibbeyli underlined that the respectful attitude demonstrated by National Leader Heydar Aliyev toward Azerbaijani science and the Academy of Sciences is continued today by the Victorious Commander-in-Chief, President İlham Aliyev. He emphasized that one of the main priorities of the Head of State is to further strengthen the scientific potential of our republic.

In recent years, reforms meeting the demands of global science and the challenges of the modern era have been implemented at ANAS, and the Academy carries out its activities in accordance with these requirements and challenges. The academician said that President İlham Aliyev's order on the celebration of the 80th anniversary of the Azerbaijan National Academy of Sciences, the historical assessment given in this order regarding the Academy's past and present, as well as the recognition of the Academy as the country's supreme scientific institution, made the whole Academy staff proud. Academician Isa Habibbeyli underlined that the attention, care, and trust placed in the Academy are also a great responsibility. He noted that, as always, the collective of ANAS will continue to justify President İlham Aliyev's trust through its practical work today and in the future, and will support the Head of State's wise policy.

Academician Isa Habibbeyli said that the mini-football tournament, dedicated to the 102nd anniversary of the birth of National Leader Heydar Aliyev and the 80th anniversary of ANAS, is a celebration of sports across the entire Academy of Sciences, and wished success to all teams.

Then, the Chairman of the Free Trade Union of ANAS, PhD in Political Science and Associate Professor Sanan Hasanov made a speech underlining that alongside serious scientific and organizational works at ANAS, the socially-oriented activities of its employees are also supported, and the Free Trade Union fully fulfills all its responsibilities in this area. On behalf of the Free Trade Union of ANAS and the team members, Sanan Hasanov thanked Academician Isa Habibbeyli and the Chairman of the Azerbaijan Trade Union Confederation, Sahib Mammadov, for their support in implementing such initiatives and wished good luck to the teams.

The Chairman of the Trade Union Committee of Scientific Organizations of the Free Trade Union, Doctor of Law Gabil Gurbanov, and a member of the team from the Nizami Ganjavi Institute of Literature of ANAS, scientific employee Orkhan Isaev, delivered speeches, expressing their gratitude to the leadership of ANAS for the conditions created for holding the tournament.

Afterwards, the photographs were taken for memory.

Редакционная коллегия:

Иса Габибейли, Дильгам Тагиев, Ибрагим Гулиев,
Наргиз Пашаева, Расим Алигулиев, Тофик Нагиев,
Ирада Гусейнова, Говхар Бахшалиева, Ариф Гашимов,
Джамиль Алиев, Исмаил Гаджиев, Фуад Алиев

Главный редактор: Агагусейн Шукюрлов

Адрес: Баку, AZ 1001,
ул.Истиглалийят, 30, Президиум НАНА
e-mail: elm.nauka.gazet@gmail.com

Мнение авторов может не совпадать с мнением редакции.

Тираж: 2000